

**НОВОСАД Зоряна Юріївна**

**Миротворчі місії ООН: міжнародно-правові  
засади та роль у припиненні воєнних конфліктів/  
UN Peacekeeping Missions: International Legal  
Principles and Role in Ending Military Conflicts**

спеціальність: 291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії  
освітньо-професійна програма - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи  
МВСКм-21  
З. Ю. Новосад

---

Науковий керівник:  
д.е.н., професор, О. І. Тулай

---

Кваліфікаційну роботу  
допущено до захисту:

" \_\_\_\_ " \_\_\_\_\_ 20 \_\_\_\_ р.

Завідувач кафедри  
\_\_\_\_\_ **О. І. Тулай**

## ЗМІСТ

**Вступ.....**

**Розділ 1. Характеристика миротворчості як правової системи міжнародної безпеки.....**

1.1. Правові засади миротворчих операцій.....

1.2. Історико-правові аспекти формування міжнародних миротворчих систем.....

1.3. Роль миротворчості у підтриманні міжнародного миру та безпеки.....

**Розділ 2. Місце миротворчості в механізмах і системах підтримання міжнародного миру і безпеки.....**

2.1. Система органів ООН, відповідальних за підтримання міжнародного миру і безпеки.....

2.2. Участь поліцейських спостерігачів у миротворчих операціях ООН.....

2.3. Питання модернізації миротворчих операцій ООН.....

**Розділ 3. Організаційно-правові механізми миротворчих операцій.....**

3.1. Міжнародно-правове регулювання миротворчих операцій. Нормативно-правові акти, що регулюють участь України в миротворчих місіях .....

3.2. Участь України в миротворчих операціях ООН .....

Висновки.....

Список використаної літератури.....

Додатки.....

## Вступ

**Актуальність магістерської роботи.** На рубежі 20-го і 21-го століть, поряд з процесами інтеграції, у світі відбувалася дезінтеграція окремих держав, що в деяких випадках призводило до громадянських воєн і регіональних конфліктів з грубими порушеннями прав людини. Сьогодні відносини між великими державами не вселяють впевненості, що глобальний ядерний конфлікт або нова світова війна малоімовірні. Постійне виникнення великих і малих військових конфліктів в Європі, Азії та країнах Третього світу, наполягання багатьох з цих країн на володінні ядерною зброєю, а також нестабільність політичних режимів у багатьох з цих країн не виключають можливості розвитку подій за непередбачуваними сценаріями, включаючи масштабні військові трагедії. Це не виключає можливості розвитку ситуації за непередбачуваними сценаріями, включно з масштабними військовими трагедіями. Невирішені конфлікти і протиріччя, а також збройні конфлікти, що виникають на їх основі, зачіпають життєво-важливі інтереси держав і становлять реальну загрозу міжнародному миру і безпеці. Конфлікти, які часто переростають у громадянські війни, супроводжуються масштабними тяжкими злочинами проти цивільного населення, руйнуванням сіл і міст, що є серйозним порушенням міжнародного права. На цьому тлі миротворчість, як найбільш ефективний спосіб вирішення конфліктів, стає одним з пріоритетних напрямків діяльності Організації Об'єднаних Націй (ООН) та її держав-членів.

Таким чином, **актуальність** теми роботи полягає у тому, що:

- міжнародні миротворчі операції мають особливе значення для України. Це пов'язано з тим, що міжнародні миротворчі операції розглядаються, з одного боку, як засіб зміцнення власної безпеки в умовах російської агресії, а з іншого - як внесок у зміцнення міжнародної безпеки;
- за останні десятиліття миротворчі операції ООН зазнали значної еволюції. Тепер вони носять комплексний характер, залучаючи військовий, поліцейський і цивільний персонал до спільних зусиль по досягненню миру;
- миротворчі операції не лише вирішують проблеми врегулювання збройних конфліктів, але й зачіпають елементи нової регіональної системи безпеки. Це

особливо важливо в умовах, коли вектори сучасних конфліктів зміщуються з міждержавних на внутрішньодержавні;

- миротворчі операції стають багатосекторальними і поступово трансформуються в місії з розбудови миру;

- миротворчий потенціал все частіше залучається до реалізації місій, спрямованих на реформування адміністративного сектору та сектору безпеки в зонах конфлікту, демократизацію цивільного життя, зміцнення верховенства права та ресоціалізацію колишніх комбатантів.

**Мету і завдання** визначено з урахуванням наукової проблеми, актуальності обраної теми і стану її розроблення.

**Метою магістерського дослідження** є аналіз механізмів міжнародно-правового регулювання миротворчих операцій ООН.

Відповідно, до поставленої мети були визначені **завдання дослідження**:

1. проаналізувати історичні та правові аспекти становлення міжнародної миротворчої системи;
2. дослідити правові основи миротворчої діяльності ООН;
3. надати визначення поняття, видів та принципів миротворчої діяльності ООН;
4. дослідити системи організацій ООН, відповідальні за підтримання міжнародного миру і безпеки;
5. аналіз участі поліцейських спостерігачів у миротворчих операціях ООН;
6. визначити організаційно-правові механізми проведення миротворчих операцій;
7. аналіз участі України в миротворчих операціях ООН.

**Об'єктом магістерського дослідження** є сукупність суспільних відносин, що виникають під час здійснення миротворчої операції ООН.

**Предметом дослідження** є правові норми, що регулюють функціонування миротворчих операцій ООН.

**Методологічною основою магістерської роботи** є сучасна концепція універсальної системи колективної безпеки, закріплена в Статуті ООН як

важлива гарантія міжнародного миру і безпеки шляхом проведення миротворчих операцій відповідно до глав 6 і 7 Статуту ООН.

**Методами дослідження** стали наступні методи: історичний, формально-логічний, системно-структурний та системно-порівняльний. Також були використані спеціальні методи, які класифікуються в юридичній науці: порівняльно-правовий, формально-юридичний, спеціально-юридичний.

**Наукова новизна отриманих досліджень.** У реалізації миротворчої політики ООН існує багато невирішених питань. Міжнародне співтовариство не завжди проводить чітку межу між миротворчістю і силовим умиротворенням - двома операціями, які вимагають різних концептуальних підходів. Реалії сьогодення свідчать про серйозні труднощі в управлінні розгалуженою мережею миротворчих та миробудівних місій. Їхні мандати надзвичайно широкі і не завжди забезпечені достатніми ресурсами.

**Апробація результатів.** Миротворчі місії ООН // III Міжнародна науково-практична конференція. Соціальні економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій. (м. Свалява, 19-20 травня 2023 р.); Інститут послів доброї волі та посланців миру ООН // Всеукраїнська науково-практична конференція. Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин (м. Дніпро, 17-18 листопада 2023 р.).

**Обсяг і структура роботи.** Кваліфікаційна робота загальним обсягом .... сторінки складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

# **Розділ 1. Характеристика миротворчості як правової системи міжнародної безпеки**

## **1.1. Правові засади миротворчих операцій.**

Чіткого нормативного визначення миротворчості в документах ООН практично не існує. Держави-члени та міжнародні організації часто використовують власні поняття та визначення, а міжнародна практика виробила специфічну термінологію, що характеризує різні форми миротворчих операцій та дій, що певною мірою ускладнює загальне розуміння концептуальних питань миротворчості. Така ситуація перешкоджає виробленню універсальних норм міжнародного права, що регулюють миротворчу діяльність, і дає можливість для широкого тлумачення принципів миротворчості.

Статут ООН не містить термінів «миротворчість», «миротворчі операції» або «операції з підтримання миру». У Статуті ООН використовуються наступні терміни стосовно конкретної діяльності ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки: «дія», «дія ООН», «спільна (об'єднана) дія ООН», «примусова дія», «спільна міжнародна примусова дія», «дія превентивного або примусового характеру», «захід», «превентивні заходи», «тимчасові заходи», «тимчасові заходи», «примусові заходи» і «діяльність». [1]

«Міжнародні миротворчі операції» - це збірний термін для позначення комплексу заходів, спрямованих на врегулювання конфліктів, запобігання ескалації конфлікту, припинення або запобігання військовим діям, відновлення правопорядку в зонах конфлікту, проведення гуманітарних операцій і відновлення соціальних і політичних інститутів та систем життєзабезпечення, пошкоджених конфліктом. Миротворчі операції, що проводяться від імені ООН, характеризуються тим, що вони проводяться під керівництвом Ради Безпеки ООН або під керівництвом регіональної організації, до функцій якої входить підтримання миру і міжнародної безпеки, відповідно до Статуту ООН. В англomовних джерелах ці операції називаються «peace operations», «peace support operations», «peacekeeping operations» . [2]

За майже всіма відомими класифікаціями таку діяльність можна поділити на три блоки:

1. діяльність, спрямована на підтримку політико-дипломатичних зусиль з припинення та врегулювання конфліктів, насамперед невійськовими засобами (спостереження, різні форми контролю, тощо);
2. поєднання небойових політичних засобів і збройних операцій миротворчих сил;
3. застосування сили, включаючи війну, для досягнення миру, з політичними зусиллями або без них.

Миротворчі операції можна поділити на:

1. превентивні дії з підтримання миру;
2. операції з підтримання миру;
3. операції з примусу до миру;
4. постконфліктна розбудова миру;
5. гуманітарні операції. [3]

Операції з підтримання миру та миробудівництва проводяться, в принципі, на прохання сторін конфлікту, самотійно або за взаємною домовленістю під впливом міжнародних організацій або окремих держав, після того, як сторони конфлікту вирішили припинити бойові дії і потребують допомоги міжнародного співтовариства і міжнародних миротворчих сил. Її метою є насамперед сприяння припиненню бойових дій та організація мирного переговорного процесу. [4]

Миротворчі операції, що проводяться за згодою всіх або однієї зі сторін конфлікту, поділяються на дві групи. До першої групи належать операції, які є логічним і практичним продовженням миротворчих операцій, коли після досягнення угоди про припинення вогню розпочинаються переговори про мирне врегулювання конфлікту. До другої групи належать операції, що проводяться на виконання попередньо узгодженої мирної угоди. У цьому випадку метою миротворчої операції є безпосереднє забезпечення виконання угоди всіма сторонами, залученими до конфлікту, включаючи військовий вимір.

Миротворча операція - це фактичне застосування або погроза застосування сили з метою спонукання воюючих сторін припинити бойові дії та ініціювати

встановлення миру. Ця операція характеризується тим, що вона може включати бойові дії миротворчих сил з метою роз'єднання та роззброєння воюючих сторін. Такі бойові дії можуть бути спрямовані як проти всіх воюючих сторін, так і проти сторін, які не погоджуються на припинення вогню. Після успішного завершення цих місій, тобто припинення бойових дій, миротворчі сили переходять до загальних дій в операціях з підтримання миру. [3]

Насправді, дуже важко провести чітку межу між вищезгаданими діями. Це пов'язано з тим, що всі вони так чи інакше пов'язані із застосуванням сили. Ці операції покликані не лише виконувати суто військові завдання, але й виконувати низку інших функцій. Ситуація ускладнена ще й тим, що в Статуті ООН, відповідно до якого проводяться ці операції, відсутній термін «миротворча операція», не кажучи вже про її детальну характеристику. Втім, сучасна практика показує, що миротворчі операції під егідою ООН є досить поширеним явищем.

На жаль, миротворчі операції ООН не завжди були успішними, а наявні інструменти далекі від досконалості. Це пов'язано з відсутністю чіткої нормативно-правової бази миротворчої діяльності, нездатністю ООН ефективно застосовувати вже створені механізми врегулювання конфліктів, а отже, нездатністю ООН виконувати свої основні функції, пов'язані з основними завданнями підтримання міжнародного миру та колективної безпеки. [5]

Слід зазначити, що нещодавні конфлікти були особливо складними і численними. У таких ситуаціях здатність ООН адекватно вирішувати існуючі проблеми національної безпеки залишається під питанням. З цієї причини багато політиків і державних діячів замислюються над ефективним застосуванням існуючих миротворчих інструментів або розробкою нових.

Миротворчі операції Організації Об'єднаних Націй - це унікальний і динамічний інструмент для надання допомоги країнам, що постраждали від конфлікту та створенні умов для встановлення тривалого миру. Перша миротворча місія ООН розпочалася в 1948 році, коли Рада Безпеки санкціонувала розгортання військових спостерігачів ООН на Близькому Сході для моніторингу дотримання «Угоди про припинення вогню між Ізраїлем і сусідніми арабськими



державами». З того часу в різних частинах світу було проведено загалом 70 миротворчих операцій Організації Об'єднаних Націй. [6]

Терміну «миротворчість» не існує в Статуті Організації Об'єднаних Націй. Другий Генеральний секретар ООН Даг Гаммаршельд запропонував «включити цей термін до Глави шість з половиною, між традиційними методами мирного врегулювання, такими як переговори і посередництво, в Главі VI Статуту, і заходами більш примусового характеру в Главі VII». [7]

Миротворча діяльність ООН розвивалася протягом багатьох років у відповідь на різні конфлікти та швидкозмінні політичні ситуації. Зародившись у часи, коли Рада Безпеки часто була паралізована конфліктами часів «холодної війни», миротворчі завдання ООН здебільшого обмежувалися операціями з припинення вогню і стабілізації на місцях для сприяння політичним зусиллям, спрямованим на мирне врегулювання конфліктів. До складу цих місій входили військові спостерігачі та легкоозброєні війська. Ці місії виконували завдання з встановлення миру, звітування та розбудови довіри про підтримку припинення вогню та обмежених мирних угод.

Після закінчення «холодної війни» стратегічний контекст миротворчої діяльності ООН суттєво змінився - ООН трансформувала і розширила свої операції на місцях, перейшовши від "традиційних" місій з суто військовими завданнями до комплексних "багатофункціональних" місій, спрямованих на забезпечення виконання всеосяжної мирної угоди і сприяння закладанню основ сталого миру. Сучасні миротворці виконують широкий спектр складних завдань, включаючи підтримку створення інститутів сталого врядування, дотримання прав людини, реформування сектору безпеки та моніторинг роззброєння, демобілізації та реінтеграції колишніх комбатантів. [6]

Природа конфліктів також змінилася за останні роки. Миротворчі операції ООН, які спочатку розглядалися як засіб вирішення міждержавних конфліктів, тепер все частіше застосовуються для врегулювання внутрішньодержавних конфліктів і громадянських війн. Хоча збройні сили залишаються основою більшості миротворчих операцій, вони тепер включають адміністраторів, економістів, поліцейських і юристів, саперів і спостерігачів за виборами,

спостерігачів за дотриманням прав людини, експертів з цивільних питань та управління, працівників гуманітарних організацій, а також фахівців з комунікацій та громадської інформації.

Миротворча діяльність ООН перебуває в постійному процесі еволюції, як концептуальної, так і оперативної, щоб відповідати новим викликам і реагувати на нові політичні реалії. ООН прагне посилити свою спроможність проводити і підтримувати польові операції і таким чином сприяти виконанню своєї найважливішої функції - підтримці міжнародного миру і безпеки. [6]

Отже, під миротворчими операціями слід розуміти комплекс дій, спрямованих на запобігання збройним конфліктам та іншим реальним загрозам міжнародному миру і безпеці, стабілізацію ситуації в зонах потенційних конфліктів та інших районах, де існують реальні загрози з порушення міжнародного миру та безпеки, а також створення умов, що сприяють їх мирному врегулюванню та пост-конфліктному миробудуванню.

## **1.2. Історико-правові аспекти формування міжнародних миротворчих систем.**

Створення міжнародних миротворчих організацій наприкінці Другої світової війни стало ознакою того, що світова спільнота визнала необхідність вирішення міжнародних конфліктів саме мирними засобами. Вперше в історії людства ООН заклала основи всеосяжної системи колективної безпеки. Завдяки цьому нововведенню в галузі права, можливості та військової потужності ООН дозволили їй протидіяти актам агресії та іншим загрозам міжнародному миру за допомогою сили. [8]

Після Другої світової війни міжнародне співтовариство зіткнулося з регіональними конфліктами та збройними конфліктами, які становили потенційну загрозу регіональній та міжнародній безпеці, а тому потребували швидкого врегулювання. Таким чином, миротворчі операції ООН стали новою формою впливу міжнародної спільноти на врегулювання конфліктів, громадянських війн та збройних конфліктів між державами. Цей новий спосіб підтримання миру передбачав розгортання спеціального військового персоналу

(військових спостерігачів) та військових підрозділів (миротворців) з третіх країн. У плані повоєнного світового устрою, розробленому союзниками на завершальному етапі Другої світової війни, найважливішу роль відігравала система безпеки, заснована на спільному застосуванні сили великими державами - Статут ООН, прийнятий на конференції в Сан-Франциско 24 жовтня 1945 року, який передбачав як мирні, так і силові способи вирішення міжнародних суперечок. [9]

Протягом 1940-1950-х років було створено систему організації та управління місіями ООН, сформульовано основні принципи їхньої роботи та визначено їхній міжнародно-правовий статус. Також з'явилася тенденція до визнання необхідності участі ООН у врегулюванні внутрішніх суперечок.

До середини 1990-х років ООН розробила сучасну концептуальну основу миробудівництва. Концепція миротворчості враховує сучасну форму цієї діяльності і стосується зусиль, спрямованих на запобігання або припинення конфлікту чи війни та їх наслідків. Це включає в себе превентивну дипломатію, сприяння миру, підтримання миру та примус до миру. [10]

У вузькому розумінні миротворчість - це дії, спрямовані на приведення ворогуючих сторін до згоди, насамперед шляхом переговорів, посередництва, примирення та інших невійськових засобів, передбачених Главою VI Статуту ООН.

Миротворчість у широкому розумінні - дії від превентивної дипломатії до примусу до миру, включаючи застосування сили.

Важливим інструментом в роки «холодної війни» був інноваційний винахід ООН - операції з підтримання миру (ОПМ) як засіб вирішення політичних криз і збройних конфліктів.

Такі операції включають в себе військових спостерігачів, багатонаціональні сили, миротворчі сили держав-членів ООН (за рішенням Ради Безпеки і, в деяких випадках, Генеральної Асамблеї) та миротворчі сили держав-членів регіональних угод (за рішенням відповідних організацій).

Ця діяльність має забезпечити дотримання умов припинення вогню і виведення військ після досягнення угоди про припинення вогню. Це включає в

себе широкий спектр дій - від зусиль, спрямованих на забезпечення негайного припинення кровопролиття і виведення ворожих сил, до зусиль, спрямованих на сприяння виконанню того, про що сторони конфлікту домовилися при пошуці довготривалого і стійкого вирішення кризи. [10]

У розвитку підходу міжнародної спільноти до миротворчості можна виділити кілька важливих етапів.

На першому етапі (1948-1956 рр.) було організовано дві миротворчі операції ООН, які тривають донині.

Перша операція була створена на Близькому Сході в травні 1948 року для врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту і отримала назву «Орган ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я» (ОНВУП). Це була моніторингова місія, до складу якої входили військові спостерігачі з країн-членів ООН. Друга операція, як частина Місії військових спостерігачів ООН в Індії та Пакистані, була організована в Кашмірі в 1949 році для моніторингу кордону між двома країнами. На цьому етапі вперше було випробувано підхід до створення місії зі спостереження за припиненням вогню.

Другий етап міжнародних миротворчих операцій (1956-1967 рр.) проходив на тлі зростання напруженості між двома ОВД і НАТО - основними військово-політичними блоками.

СРСР і США були змушені у деяких випадках шукати взаємоприйнятні компроміси, щоб уникнути конфліктних ситуацій, які могли б перерости у глобальний військовий конфлікт, результатом якого була політика ядерного стримування, яку проводили ці дві наддержави одна проти одної

У цей період вперше було започатковано миротворчу діяльність ООН з метою припинення вогню та забезпечення міжнародного миру.

Третій етап (1967-1973 рр.) характеризувався найбільш інтенсивними конфліктами між західними і східними військово-політичними угрупованнями і призвів до поступового скорочення миротворчих операцій під егідою ООН. У цей період не було організовано жодної нової миротворчої операції.

На четвертому етапі (кін. 1973 – поч. 1980-х років) миротворчість знову розглядалася як засіб стримування розвитку конфліктних ситуацій.

У цей період миротворчі операції проводилися за згодою сторін конфлікту, а миротворці діяли спільно зі збройними силами невеликих держав, які не були сторонами конфлікту. Метою миротворчих операцій було відновлення спокою, сприяння припиненню бойових дій та вжиття заходів для зміцнення довіри між сторонами конфлікту.

П'ятий етап (кін. 1980-х – поч. 1990-х років) характеризувався закінченням «холодної війни» і початком військових примусових операцій, спрямованих на досягнення миру і врегулювання конфлікту між ворогуючими сторонами. Ці операції були відомі як «операції з примусу до миру» (ОПРМ). В принципі, військові підрозділи, задіяні в цих операціях, включали як сухопутні війська, так і військово-повітряні та військово-морські підрозділи. Це пов'язано з тим, що мандат миротворчих операцій (який надається лише на підставі резолюції Ради Безпеки ООН) передбачає застосування сили в необхідному обсязі, включаючи широкомасштабні бойові дії. [11]

Під час таких операцій миротворці під егідою ООН мали право, відповідно до Глави VII Статуту ООН, застосовувати силу, якщо це було необхідно для виконання їхніх миротворчих обов'язків.

ОПРМ можна визначити як військові дії на підтримку дипломатичних зусиль з відновлення миру між сторонами конфлікту, коли одна або більше сторін конфлікту не визнають міжнародного втручання і може існувати загроза війни. [10]

Шостий етап, який розпочався на початку 1990-х років і триває дотепер, характеризується низкою миротворчих операцій і операцій з примусу до миру.

На початку 1990-х років одночасно відбулися: розпад Організації Варшавського договору, крах соціалістичної системи, розпад Радянського Союзу, кінець біполярного світового порядку та початок глобалізації. Ці події дестабілізували міжнародну ситуацію, а напруженість всередині держав та між ними стрімко зроста. У цьому контексті широке розповсюдження отримали добре відомі миротворчі операції.

Прикладами таких операцій є наступні: Перша операція ООН в Сомалі (1992-1993 рр.); Друга операція ООН в Сомалі (1993-1995 рр.); Операція ООН з

підтримки в Руанді (1993-1996 рр.); Операція ООН в Демократичній Республіці Конго (1999 р.); Операції Сил охорони ООН в колишній Югославії (1992-1995рр.) та багато інших.

У другій половині ХХ століття найпоширенішими формами військових конфліктів були: внутрішні збройні конфлікти, громадянські війни та регіональні військові конфлікти з різних причин. В Європі ці проблеми були особливо серйозними в колишніх соціалістичних державах з федеративним устроєм.

Розпад Радянського Союзу та Союзної Федеративної Республіки Югославія призвів до відновлення давніх етнічних та релігійних конфліктів. Таким чином в період 1989-1992 рр. спалахнуло більше десяти етнічних і політичних конфліктів.

Також досі триває відсутність стабільності на африканському континенті - з 1990-х років на півдні Африки спалахнуло понад 25 нових локальних воєн і збройних конфліктів.

Після закінчення Другої світової війни у світі відбулося понад 100 великих міжнародних конфліктів, в яких, за приблизними підрахунками, загинуло приблизно 20 мільйонів людей. Лише за десять років, з 1990 по 2000 рік, війни та збройні конфлікти забрали понад п'ять мільйонів життів. [6]

З моменту заснування першої миротворчої операції під егідою Організації Об'єднаних Націй у 1948 році було проведено 71 миротворчу операцію. З них 16 - з 1948 по 1989 рік і 55 - з 1990 по 2020 рік: За 56 років (від початку операцій до серпня 2020 року) в миротворчих операціях ООН взяли участь майже мільйон військовослужбовців, поліцейських і цивільного персоналу зі 130 країн світу (Додаток А).

Аналіз проведення операцій ООН з підтримання миру (ОПМ) свідчить про чітке збільшення кількості військовослужбовців, які беруть участь в ОПМ (Додаток Б). [12]

Слід зазначити, що відносно нові джерела зовнішніх і внутрішніх загроз, такі як транснаціональний тероризм, організована злочинність, незаконний обіг наркотиків, контрабанда зброї та боєприпасів, а також ризик екологічної катастрофи, з'явилися нещодавно і вимагають відповідної реакції з боку

міжнародного співтовариства. На початку 21-го століття ці загрози часто призводили до військово-політичних криз і збройних конфліктів у багатьох країнах Азії, Африки, Латинської Америки, а також у раніше відносно стабільній Європі. [13]

Загалом, сучасні миротворчі операції ООН із залученням місій військових спостерігачів і військових контингентів держав-членів значно виходять за рамки традиційних миротворчих операцій за своєю складністю і масштабами.

На додаток до своїх традиційних мандатів, миротворчі місії та операції нового покоління вирішують наступні завдання:

- припинення бойових дій між сторонами конфлікту, роз'єднання сторін і встановлення миру;
- забезпечення системи безпеки в зонах конфлікту;
- забезпечення безпеки портів, аеропортів та інших засобів комунікації;
- забезпечення демілітаризації районів, що перебувають під захистом ООН;
- захист міжнародного персоналу;
- моніторинг безпольотних зон у зонах безпеки в зоні конфлікту та вжиття заходів для запобігання таким польотам;
- надання надзвичайної та гуманітарної допомоги населенню в зонах конфліктів;
- демобілізація колишніх учасників бойових дій та допомога в їх реінтеграції;
- допомога у створенні нових (модернізованих) національних збройних сил, поліції та інших правоохоронних структур;
- участь та допомога у роззброєнні воюючих сторін, розмінуванні та знищенні мін і боєприпасів;
- надання допомоги біженцям і переміщеним особам, сприяння їх поверненню до місць поселення;
- допомога у проведенні референдумів, конституційних та правових реформ;
- допомога в реформуванні або створенні нових адміністративних і державних структур;

- здійснення повного адміністративного контролю в зонах конфлікту;
- допомога у проведенні моніторингу та контролі за виборами;
- моніторинг дотримання та консультування з питань просування прав людини.

Незважаючи на те, що сьогоденні миротворчі кризи є особливо серйозними - наприклад дії Російської Федерації в Грузії та Україні - багато держав підтримують ООН як організацію, відповідальну за миротворчість.

Оцінюючи ефективність миротворчих операцій ООН, слід пам'ятати, що Місія ООН у Сьєрра-Леоне, яка тривала з 1999 по 2005 рік, визнана академічною спільнотою як беззаперечний успіх. Мандат місії, що включав припинення вогню, підтримку надання гуманітарної допомоги, координацію з правоохоронними органами та підтримку проведення виборів, був значною мірою виконаний. Підбиваючи підсумки операції, Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун заявив, що «було розброєно 75 000 осіб і знищено понад 42 000 одиниць військової техніки». [14]

Миротворча операція ООН в Бурунді, яка діяла до 2006 року, довгий час сприймалася позитивно. Миротворча операція, безсумнівно, принесла позитивні зміни у складну ситуацію в Бурунді. Було досягнуто припинення вогню, на референдумі було прийнято конституцію і проведено демократичні вибори. Однак з 2015 року в країні посилюються антиурядові протести, що призвели до численних жертв. Повідомляється про численні позасудові вбивства та інші порушення прав людини. Країна, ймовірно, перебуває на межі нової громадянської війни.

Місія у Східному Тиморі була успішною, як і в Центральнафриканській Республіці, Ліберії і Гаїті. Часткового успіху було досягнуто в Кот-д'Івуарі, Конго і Судані. Однак мандат не був повністю виконаний, зокрема, не було здійснено розброєння і не було відновлено правопорядок у цих країнах.

Багато інших операцій, проведених ООН, не змогли досягти подібних результатів. Наприклад, військові дії в громадянській війні в Руанді не закінчилися під час миротворчої операції ООН. За час присутності військової місії ООН в країні кількість жертв не зменшилася, а навпаки, зросла. Руандійська



катастрофа стала наочною демонстрацією неефективності миротворчої діяльності ООН. У 1994 р. відбувся геноцид жахливих масштабів, який забрав життя мільйона людей. [15]

Місія в Демократичній Республіці Конго стала однією з найкривавіших місій ООН. Окрім людських жертв і нестабільної ситуації надходили повідомлення про порушення миротворцями свого мандату. Повідомлялося про насильство проти конголезького цивільного населення та звинувачення у порушеннях, несумісних з Місією ООН, включаючи участь у нелегальній торгівлі золотом і каситеритом. [16]

«Блакитні шоломи» не змогли запобігти боснійській трагедії 1995 року. Місто Сребрениця було окуповане силами боснійських сербів, що призвело до масового вбивства боснійських мусульман. [17]

Місія ООН у Лівані розпочалася як тимчасова місія, але присутність миротворців ООН триває з 1978 року по сьогоднішній день, причому тимчасові місії продовжуються кожні шість місяців. Місію критикували обидві сторони конфлікту. Ізраїль звинувачував миротворців ООН в пасивній підтримці бойовиків «Хезболли», а ті у свою чергу, звинуватили представників ООН у перевищенні своїх повноважень. [18]

Також зберігається проблема неефективності посередництва ООН у вирішенні конфліктів на Кіпрі, Сомалі, Сирії, Лівії, а тепер і в Україні.

Аналіз становлення та розвитку миротворчих операцій ООН дозволяє зробити певні висновки. Наразі більшість операцій ООН можна оцінити як такі, що мають низьку або середню ефективність. Для підвищення ефективності необхідно вживати превентивних та застережних заходів ще до початку конфлікту. Миротворча система потребує реформування, щоб включити в неї право на застосування сили для забезпечення захисту, а також самооборони. Крім того, Рада Безпеки має запровадити універсальну систему координації миротворчих операцій в рамках однієї операції - єдину концепцію конфліктних ситуацій та алгоритм їх вирішення.

Крім того, персонал ООН зобов'язаний утримуватися від поведінки, несумісної з їхніми обов'язками. Тому слід організовувати навчальні курси, щоб

озброїти миротворців необхідними знаннями та навичками міжкультурної комунікації.

### **1.3. Роль миротворчості у підтриманні міжнародного миру та безпеки**

Сучасні міжнародні відносини, як і людство в цілому, зазнають значних змін, головним чином пов'язаних з процесом глобалізації. Цей процес пронизує життя людського суспільства в цілому і впливає на кожну людину зокрема. Враховуючи взаємопов'язаність народів у сучасних умовах і той факт, що будь-яка проблема (соціальна, політична, релігійна чи екологічна), що виникає в окремій країні, може вплинути на сусідні і навіть дуже віддалені країни та регіони, людство сьогодні стоїть перед серйозними викликами. Воно полягає у створенні механізмів подолання та запобігання кризам і кризовим явищам, які можуть призвести до катастроф.

Основний фокус загальної системи колективної безпеки ООН спрямований на запобігання загрозам миру шляхом створення і підтримки всеосяжної системи міжнародного мирного співробітництва. Держави зобов'язані дотримуватися принципів незастосування сили та мирного врегулювання міжнародних спорів, а також об'єднувати зусилля для підтримання миру та безпеки. [19]

Той факт, що застосування сили не підлягає санкціонуванню, має велике значення в системі колективної безпеки ООН. Право на застосування сили належить виключно Раді Безпеки і може бути використане лише у випадках, передбачених Статутом ООН. Винятком із заборони застосування сили є застосування сили в цілях самооборони, доки Рада Безпеки не задіє відповідних заходів. [20]

Миротворчі операції ООН є важливим інструментом підтримання миру та міжнародної безпеки. Їх діяльність ґрунтується на низці резолюцій Генеральної Асамблеї, прийнятих відповідно до Статуту ООН. Генеральна Асамблея регулярно розглядає питання миротворчих операцій. Такий розгляд є необхідним, оскільки миротворчі операції регулюються цілями і принципами ООН, а не самим Статутом ООН. [21]

Під час проведення миротворчих операцій ООН вирішуються наступні завдання:

- розслідування інцидентів та проведення переговорів зі сторонами конфлікту для досягнення врегулювання та забезпечення дотримання угод про припинення вогню;
- допомога у підтримці правопорядку;
- надання гуманітарної допомоги;
- моніторинг ситуації.

У будь-якому випадку, операція повинна суворо відповідати наступним умовам:

- Рада Безпеки, за згодою сторін конфлікту, приймає рішення про проведення операції, визначає її мандат і бере на себе загальне командування;
- добровільне надання військ державами-членами, прийнятне для сторін конфлікту;
- фінансується міжнародним співтовариством;
- під командуванням Генерального секретаря на підставі повноважень, наданих Радою Безпеки;
- нейтралітет військ і мінімальне застосування військової сили (обмежене самообороною). [5]

Фінансування миротворчих місій ООН є відповідальністю всіх держав-членів ООН. Миротворці ООН користуються імунітетом і не можуть зазнавати нападів з боку сторін конфлікту. Держави зобов'язані встановити кримінальну відповідальність для тих, хто нападає на персонал ООН. Учасники миротворчих операцій, з іншого боку, зобов'язані дотримуватися законів приймаючої держави.

Миротворчі місії створюються і санкціонуються 15 членами Ради Безпеки, а не Генеральним секретарем ООН. У Статуті ООН зазначено, що «Рада Безпеки несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки».

Одне з найважливіших завдань ООН - запобігання війнам і збройним конфліктам. Усі держави-члени ООН несуть відповідальність за підтримання

міжнародного миру та безпеки: з 1948 року понад 110 країн у різний час надавали персонал для миротворчих операцій.

Однак, зважаючи на велику кількість конфліктних ситуацій та затяжні регуляторні процеси, міжнародна спільнота досі не змогла виробити ефективні механізми вирішення безпекових проблем. Миротворчі операції стають все більш активними та одними з найважливіших міжнародних операцій у світі.

З цієї причини міжнародне співтовариство досі не виробило ефективного стандартизованого рецепту врегулювання збройних конфліктів. На думку експертів, причина цього криється у невирішеному протиріччі між фундаментальними принципами міжнародного права, а саме: правом держав на самовизначення та правами держав на суверенітет і територіальну цілісність. Миротворчі операції, з одного боку, сприяють створенню безпечнішого світу, а з іншого - спричиняють більше проблем і конфліктів, демонструючи суперечливе значення миротворчості в сучасних міжнародних відносинах.

Однак, незважаючи на різні недоліки та обмеження, міжнародне співтовариство все ще віддає перевагу ООН, коли виникає необхідність у миротворчих операціях. [22]

З вищесказаного можна зробити висновок, що миротворчі сили ООН відіграють важливу роль у вирішенні як міжнародних, так і регіональних конфліктів, які загрожують миру і цілісності суверенних держав. Зростаюче значення миротворчих місій ООН у врегулюванні конфліктів неміжнародного характеру також вказує на новий напрямок діяльності ООН.

### **Висновки до Розділу 1.**

Миротворчі операції ООН є важливим інструментом підтримання миру та міжнародної безпеки. Діяльність цих операцій ґрунтується на низці резолюцій Генеральної Асамблеї, прийнятих відповідно до Статуту ООН. Генеральна Асамблея регулярно розглядає питання миротворчих операцій. Миротворчі операції не регулюються самим Статутом ООН, оскільки вони ґрунтуються на цілях і принципах ООН.

Перша операція була створена на Близькому Сході в травні 1948 року для врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту і отримала назву «Орган ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я» (ОНВУП). Це була моніторингова місія, до складу якої входили військові спостерігачі з країн-членів ООН.

З моменту заснування першої миротворчої операції під егідою Організації Об'єднаних Націй у 1948 році було проведено 71 миротворчу операцію. З них 16 - з 1948 по 1989 рік і 55 - з 1990 по 2020 рік: За 56 років (від початку операцій до серпня 2020 року) в миротворчих операціях ООН взяли участь майже мільйон військовослужбовців, поліцейських і цивільного персоналу зі 130 країн світу.

Миротворчі операції ООН характеризуються наступними особливостями:

1. фінансування миротворчих місій ООН є обов'язком усіх держав-членів ООН;
2. у резолюціях Генеральної Асамблеї підкреслюється важливість співпраці з регіональними організаціями при здійсненні миротворчих місій;
3. миротворчий персонал ООН користується імунітетом і не підлягає нападу з боку сторін конфлікту;
4. держави зобов'язані встановлювати кримінальну відповідальність для тих, хто нападає на персонал ООН. З іншого боку, учасники миротворчих операцій зобов'язані дотримуватися законів держави перебування.

## **Розділ 2. Місце миротворчості в механізмах і системах підтримання міжнародного миру і безпеки**

### **2.1. Система органів ООН, відповідальних за підтримання міжнародного миру і безпеки.**

В основі всієї системи колективної безпеки в рамках ООН лежить низка спеціалізованих інституцій з конкретними обов'язками і мандатами у сфері міжнародної миротворчості. Ці обов'язки включають заходи з мирного врегулювання конфліктів та дії з попередження загроз, порушень миру та актів агресії. Відповідно до Статуту ООН, ці органи поділяються на головні, допоміжні та адміністративні. Головними органами ООН, які безпосередньо відповідають за підтримання міжнародного миру і безпеки, є Рада Безпеки, Генеральна Асамблея і Секретаріат на чолі з Генеральним секретарем. Відповідно до статей 20 і 29 Статуту ООН, як Генеральна Асамблея, так і Рада Безпеки можуть створювати допоміжні органи для більш ефективного виконання своїх функціональних обов'язків. [23]

З шести головних органів ООН Рада Безпеки і Генеральна Асамблея є найбільш важливими для підтримання міжнародного миру і безпеки та належної координації міжнародних відносин. У той же час, Статут ООН розмежовує компетенцію цих двох органів, але «зберігає верховенство Ради Безпеки». Згідно зі статтею 24(1) Статуту, Рада Безпеки несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки і діє від імені всіх держав-членів ООН при виконанні зобов'язань, що випливають з цієї відповідальності. Рада Безпеки ООН складається з 15 членів і зосереджена на вирішенні конкретних завдань, пов'язаних з підтриманням міжнародного миру і безпеки. Зокрема, відповідно до Статуту ООН, вона уповноважена розслідувати спори і ситуації, які можуть ускладнити міжнародні відносини або призвести до конфлікту, і рекомендувати процедури і методи їх врегулювання; визначати наявність загрози миру, порушень миру і актів агресії; а також підтримувати або відновлювати міжнародний мир і безпеку, включаючи примусові заходи із застосуванням сили. У рамках цієї роботи Рада Безпеки ООН ухвалює як рекомендації, які не

накладають на держави юридичних зобов'язань, так і юридично зобов'язуючі резолюції. Особливо важливою в цьому контексті є стаття 25 Статуту ООН. Згідно з цією статтею, держави-члени ООН зобов'язуються виконувати резолюції Ради Безпеки ООН відповідно до її рішень. [24]

Водночас, Генеральна Асамблея ООН, представлена всіма державами-членами, уповноважена обговорювати будь-яке питання або справу в рамках Статуту ООН і надавати рекомендації державам-членам ООН та Раді Безпеки. Однак, стаття 12(1) Статуту ООН передбачає, що якщо Рада Безпеки ООН виконує свої функції у зв'язку з певним конфліктом або ситуацією, Генеральна Асамблея не уповноважена робити рекомендації щодо нього, якщо Рада Безпеки не звернеться з відповідним проханням. Генеральна Асамблея може доводити до відома Ради Безпеки ситуації, які можуть загрожувати міжнародному миру і безпеці. Генеральна Асамблея уповноважена (відповідно до статті 12(1) Статуту ООН) розглядати загальні принципи співробітництва в галузі підтримання міжнародного миру і безпеки, обговорювати всі питання, що відносяться до цієї галузі, і робити відповідні рекомендації. Водночас, питання, що потребують дій у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, передаються на розгляд Ради Безпеки або до, або після дебатів. В рамках своєї роботи в цій сфері Генеральна Асамблея ООН приймає «необов'язкові» резолюції (на відміну від юридично обов'язкових резолюцій з окремих аспектів функціонування інституційних механізмів ООН).

Таким чином, в той час як Рада Безпеки ООН має повноваження, «включаючи активні дії влади на захист миру» і відіграє провідну роль у питаннях, безпосередньо пов'язаних з підтриманням міжнародного миру і безпеки, Генеральна Асамблея ООН має важливе значення для вирішення загальних питань у цій сфері. Крім того, Генеральна Асамблея уповноважена організовувати дослідження та надавати рекомендації, спрямовані на сприяння міжнародному співробітництву в економічній, соціальній, культурній, освітній, медичній галузях, у галузі прав людини та основних свобод, а також сприяти прогресивному розвитку та кодифікації міжнародного права. [25]

Таким чином, миротворчі місії створюються і їх мандат визначається членами (15) Ради Безпеки ООН. У Статуті ООН зазначено, що Рада Безпеки несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки. П'ять постійних членів Ради - Російська Федерація, Китайська Народна Республіка, Велика Британія, Сполучені Штати Америки та Франція - можуть накласти вето на будь-яке рішення щодо миротворчих операцій. Відповідно до розподілу обов'язків в ООН, Рада Безпеки здійснює загальне керівництво, а Генеральний секретар разом з Секретаріатом ООН виконує її рішення.

Робота Ради Безпеки ООН регулюється Спеціальними правилами процедури [26], які при плануванні нових миротворчих операцій розгортаються одразу в декількох напрямках, серед яких

- генеральний секретар ООН надсилає повідомлення державам-членам з проханням подати заявку на участь у миротворчих операціях шляхом виділення національних контингентів у конкретні сектори запланованої операції (військовий, поліцейський і цивільний) та ініціює переговори щодо підписання відповідної угоди (SOFA);
  - розробка планів майбутніх миротворчих операцій, тобто переліку завдань, які мають бути виконані миротворчою місією. Ці завдання можуть бути широкими або обмеженими за обсягом. Крім того, відповідно до узгоджених цілей і тієї частини Статуту, згідно з якою планується проведення операції, розробляються правила застосування сили;
  - члени Ради Безпеки ООН повинні сформулювати спільний політичний підхід до врегулювання конкретного конфлікту з урахуванням національних позицій, оцінок регіональних організацій та поглядів зацікавлених держав і одночасно розподілити обов'язки між різними акторами (ООН, міжнародними фінансовими організаціями та регіональними організаціями) з метою сприяння примиренню [27].
- Однак успіх вищезазначених заходів також залежить від злагодженості взаємодії між державами-членами Ради Безпеки ООН та Секретаріатом ООН. [26]



Резолюції Ради Безпеки бувають двох типів: Рекомендації та Рішення. На відміну від перших, другі є юридично обов'язковими. Рада Безпеки ООН використовує ці два типи резолюцій для регулювання миротворчих операцій.

Зміст інших нормативних актів, що регулюють проведення миротворчих операцій, зазвичай вважається "м'яким правом" і має рекомендаційний та інформаційний характер. Особливо це стосується заяв Голови Ради Безпеки та листів Генерального секретаря ООН і Голови Ради Безпеки. Що стосується листів вищих посадових осіб ООН, то вони покликані надавати інформацію про призначення спеціального представника для конкретної ОПМ, персонал місії та існуючий контроль за її діяльністю.

Заява Голови Ради Безпеки ООН має на меті закликати сторони конфлікту до пошуку мирного шляху врегулювання конфлікту після виконання конкретної ОПМ, висловити позицію Ради Безпеки щодо стану врегулювання конфлікту та підтвердити важливість узгодженої мирної угоди (за її наявності) і необхідність її дотримання сторонами. [27]

Водночас роль Ради Безпеки ООН у військових питаннях не настільки важлива. Механізми вироблення спільного підходу до військових аспектів місії є досить розмитими, а потенціал військово-консультативної групи використовується недостатньо, в кращому випадку через вибіркове використання національних можливостей. Як наслідок, юридичні вимоги до Ради Безпеки ООН відіграють значну роль у цій сфері, проте іноді не виконуються. [28]

Наступний важливий інструмент планування миротворчих операцій - Спеціальний комітет Генеральної Асамблеї ООН з операцій з підтримання миру. На відміну від Ради Безпеки ООН, він діє як дорадчий орган, який розглядає всі питання, пов'язані з миротворчими операціями, а також теоретично розробляє напрямки операцій і потреби в цій сфері. Комісія готує проект політичного рішення за результатами своїх щорічних засідань. Цей проект політичного рішення підлягає фінансовій перевірці перед набуттям чинності у вигляді відповідної резолюції Генеральної Асамблеї ООН. Зрештою, якщо Рада Безпеки ООН дійде висновку, що розгортання миротворчої операції ООН є найбільш

доцільним заходом, вона формально санкціонує операцію, приймаючи відповідну резолюцію. Резолюція визначає місію та масштаби операції, а також деталізує завдання, які мають бути виконані операцією. Потім Генеральна Асамблея ООН затверджує бюджет і ресурси операції, а Генеральний секретар призначає главу місії, командувача миротворчими силами, комісара поліції і старший цивільний персонал для управління миротворчою операцією. [29]

За укомплектування цивільного компоненту миротворчих операцій відповідають Департамент операцій з підтримання миру (ДОПМ) і Департамент польової підтримки (ДПП).

Департамент операцій з підтримання миру (ДОПМ) є оперативним підрозділом Генерального секретаря ООН для всіх миротворчих операцій Організації Об'єднаних Націй (ОПМ ООН) і відповідає за керівництво, управління, планування і підготовку цих операцій, а також забезпечує глобальне політичне і стратегічне керівництво миротворчими операціями ООН, підтримує зв'язок з Радою Безпеки ООН, країнами, що надають війська, і сторонами в конфлікті.

Метою ДОПМ є забезпечення узгодженості дій між ООН, урядовими та неурядовими суб'єктами миротворчих операцій; ДОПМ також виконує наступні завдання в інтересах інших політичних та миротворчих місій ООН:

- надання керівництва та підтримки військовим і поліцейським операціям;
- відіграє центральну роль в ООН з питань протимінної діяльності;
- надання необхідних допоміжних послуг Спеціальному комітету з операцій з підтримання миру;
- створення нових операцій з підтримання миру, відповідно до резолюцій Ради Безпеки ООН та розробка процедури для ефективного функціонування поточних операцій;
- забезпечення, шляхом переговорів з урядами держав-членів, надання військ і техніки, а також іншого військового, поліцейського та цивільного персоналу, необхідного для проведення ОПМ;

- розробка оперативних планів і методологій для багатовимірних операцій і координація інших адміністративних, технічних, кадрових і пов'язаних з ними питань.

Департамент польової підтримки (ДПП) надає підтримку місії у сферах фінансів, матеріально-технічного забезпечення, інформаційно-комунікаційних технологій, персоналу та загального адміністрування.

ДОПМ і ДПП планують політичні, військові, оперативні та допоміжні аспекти ОПМ під керівництвом керівника місії. Етап планування зазвичай передбачає створення Спільної робочої групи або Комплексної цільової групи місії в штаб-квартирі за участю всіх відповідних департаментів, фондів і програм ООН. Після цього заходи розпочинаються якомога раніше, з урахуванням безпекової та політичної ситуації на місцях. Операція, як правило, починається з розгортання передової групи для створення штабу місії і поступово розширюється, охоплюючи всі сектори і мандати.

З розвитком миротворчості та ускладненням її завдань виникла потреба у встановленні нових форм співпраці між «законодавчими» органами ООН - Радою Безпеки, Генеральною Асамблеєю ООН та КПК. Однією з таких форм є спеціальне засідання між членами Ради Безпеки ООН та представниками КПК. Ця зустріч організовується Головою Ради Безпеки ООН, і в ній беруть участь лише представники держав-членів Ради Безпеки ООН та країн, які планують брати участь у конкретній запланованій операції. Основна мета зустрічі - надати членам Ради Безпеки ООН та представникам Секретаріату ООН інформацію з перших рук про позиції та оцінки країн, громадяни яких братимуть безпосередню участь у конкретній операції. [30]

Запровадження спеціальних засідань сприяло посиленню впливу держав-членів на планування миротворчих місій. Це усунуло один з основних недоліків процесу прийняття рішень при плануванні операцій. Думка КПК недостатньо враховувалася як при підготовці нових операцій, так і при їх організації та можливості коригування мандатів. Результатом ретельного аналізу та розгляду цього питання стало ухвалення Резолюції Ради Безпеки ООН №1353. Ця

резолуція визначає принципи співробітництва між Радою Безпеки ООН та КПК, відповідні оперативні питання, а також формат і процедуру зустрічей з КПК. [31]

Таким чином, незважаючи на реформування миротворчих операцій ООН та наявність ефективних методів і форм, механізми їх регулювання потребують постійного вдосконалення. Основними причинами цього є нестабільність політичних режимів, їх велика кількість і непередбачуваність наслідків, складність контролю збройних конфліктів. Все це загрожує миру і безпеці міжнародного співтовариства в цілому. У цьому контексті ООН залишається гарантом глобальної безпеки.

## **2.2. Участь поліцейських спостерігачів у миротворчих операціях ООН.**

Протягом десятиліть Статут ООН та її мандат на проведення миротворчих операцій залишалися єдиною правовою основою для включення цивільної поліції до складу миротворчих сил. Наприкінці 1980-х років міжнародне співтовариство усвідомило, що цей підхід, незважаючи на його універсальність, не може заповнити численні прогалини і проблеми, які накопичилися в правовій базі на той час.

Як наслідок, за ініціативою Генерального секретаря ООН була розроблена типова угода між ООН та державами-членами, які надають персонал для миротворчих операцій [32]. Текст Угоди відсилає не до Статуту ООН, а до резолюцій Ради Безпеки ООН та мандатів миротворчих операцій ООН. Водночас, у резолюції, що затверджує Типову угоду, підкреслюється важливість «збереження необхідної гнучкості для врахування різних ситуацій». Очевидно, що ця заява зроблена як наслідок передбачуваного недоліку Статуту ООН. «Гнучкий підхід» означає сучасну інтерпретацію правових положень Статуту ООН, яка враховує мінливі обставини, інтерпретацію, яка дозволяє використовувати в миротворчих операціях більше, ніж просто силу.

«Гнучкість» такого підходу і необхідність створення нової правової бази для участі персоналу в миротворчих операціях ООН була зумовлена виникненням на початку 1990-х років загрози міжнародному миру і безпеці в раніше відносно мирному європейському регіоні (колишня Союзна Республіка Югославія), що

само по собі створювало нестандартну ситуацію і могло в кінцевому підсумку мати серйозний негативний вплив на світове співтовариство.

Поліцейські сили, задіяні в операціях з підтримання миру та розбудови миру, можуть бути інституційними, неінституційними або змішаними.

До інституційних поліцейських сил в першу чергу відносяться поліція ООН, ОБСЄ та ЄС.

Поліція ООН є основною правоохоронною силою місій Організації Об'єднаних Націй, спрямованих на підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки.

В офіційних документах центральної організації ООН немає визначення терміну «поліція ООН»; документи НАТО визначають поліцію ООН як поліцейські сили моніторингу, створені і фінансовані Організацією Об'єднаних Націй, що складаються з діючих і відставних поліцейських, відряджених національними урядами; Інструкція про постійні міжнародні спеціальні поліцейські сили з поправками від 25 березня 2000 року визначає її як поліцейський компонент місії Організації Об'єднаних Націй, що складається зі спеціалізованих поліцейських з держав-членів Організації Об'єднаних Націй. Аналогічні визначення поліції ООН містяться в Інструкціях для Міжнародних сил спеціальної поліції від 28 січня 1998 року, 17 травня 1997 року та 1 січня 1995 року з поправками. Наведені вище визначення стосуються лише організаційних аспектів діяльності поліції ООН, а саме її персоналу та фінансування. Персонал поліції ООН може складатися з громадян держав, що не є членами Організації.

Для того, щоб краще зрозуміти специфіку діяльності спеціальних підрозділів поліції (СПП), необхідно торкнутися деяких історичних обставин та аспектів появи спеціальних миротворчих підрозділів у міжнародних миротворчих операціях та міжнародних миротворчих рухах вперше в Косово, на території колишньої Союзнаї Республіки Югославії. [33]

Після закінчення бомбардувань НАТО в Косово в червні 1999 року в колишню югославську провінцію були введені сили НАТО і війська інших країн, в тому числі й України.

Ситуація після введення військ була нестабільною. По-перше, бійці так званої «Армії визволення Косова» і звичайні бандити вбивали і грабували сербські сім'ї, які ще не встигли покинути Косово, і представників інших етнічних груп (горанців, боснійців і ромів), які не розмовляли албанською мовою.

Для підтримання безпеки було залучено цивільну поліцію ООН. Однак, по-перше, кількість розгорнутої цивільної поліції була невеликою (2 000 співробітників цивільної поліції були розгорнуті до кінця року в 1999 році, і ще 7 000 були розгорнуті в міру необхідності). По-друге, співробітники цивільної поліції, які прибули до Косова з більш ніж 50 країн, не були готові до масових заворушень або до проведення спеціальних операцій, таких як звільнення заручників силами військового спецназу. Вони потребували практичних навчань і тренувань для виконання цих завдань, але на це не було часу. [34]

Керівництво ООН визнало, що компетентна робота в невійськових операціях повинна здійснюватися силами безпеки. Однак, як показує практика, збройні сили, особливо сили загального призначення, чи не найменш підготовлені до виконання найбільш типових завдань у невійськових операціях. У ситуаціях напруженості, конфлікту і масового озброєння населення в зонах конфлікту важливо органічно поєднувати поліцейські і військові навички залучених сил. [33]

У цьому контексті ООН вирішила створити спеціалізовані поліцейські сили для вирішення вищезазначених проблем і надання допомоги цивільним поліцейським ООН у виконанні їхнього мандату з підтримання громадського порядку та безпеки. Були розроблені керівні принципи розгортання цих сил у миротворчих місіях.

Відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та ООН, у вересні 2000 року до складу Місії ООН у Косово було направлено спеціальний підрозділ міліції МВС України; з 2000 року з України до Косово було направлено п'ять спеціальних підрозділів міліції (575 осіб особового складу) та один кінологічний підрозділ (40 осіб особового складу та 25 службових собак). [34]

Типова угода про статус сил між Організацією Об'єднаних Націй та країною, що проводить операцію, чітко розмежовує військовий та цивільний персонал,

який надається державами-членами ООН (Глава VII). Цивільна поліція входить до складу цивільного компоненту, але як незалежний і окремий компонент миротворчої операції ООН .

Цивільний персонал, включаючи цивільну поліцію, підпадає під дію стандартних положень та інструкцій, що застосовуються до військових спостерігачів відповідно до пункту 18 Типової угоди. Таким чином, гарантії, що надаються ООН військовому і цивільному персоналу, є ідентичними за обсягом. [35]

Поділ персоналу на військовий і цивільний також має на меті забезпечити чітку правову основу для участі невійськового персоналу в миротворчих операціях ООН. Миротворча діяльність ООН була переважно військовою за своїм характером, коли вона тільки починалася, але така ситуація зберігалася протягом декількох десятиліть, створюючи значний правовий вакуум і сприяючи міжнародній миротворчій кризі ООН на початку 21-го століття. Поділ персоналу на військовий і цивільний є спробою вирішити цю проблему.

Основними завданнями СПП є:

- патрулювання та забезпечення безпеки в житлових районах з нестабільною політичною та криміногенною ситуацією;
- забезпечення безпеки і порядку та припинення масових заворушень під час проведення масових заходів, політичних мітингів, демонстрацій, спортивних змагань тощо;
- забезпечення правопорядку під час проведення резонансних судових процесів;
- охорона та супровід затриманих і взятих під варту осіб (конвоювання до інших об'єктів);
- конвоювання цих осіб в інший регіон для проведення судового процесу;
- участь у спецопераціях по затриманню небезпечно озброєних злочинців;
- проведення обшуків за запитом у партнерстві з Управлінням по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, Управлінням по боротьбі з

організованою злочинністю, Головним управлінням по боротьбі з тероризмом та іншими підрозділами;

- фізичний захист та супровід особливо важливих осіб (охорона, охорона персоналу ООН під час відвідування зон відповідальності);
- супровід та охорона небезпечних вантажів (вибухівка, зброя тощо);
- охорона особливо важливих об'єктів (судів, слідчих ізоляторів, місць або будівель, де відбуваються певні заходи). [34]

Окремої уваги заслуговують положення Типової угоди, що регулюють правовий статус осіб, які беруть участь у миротворчих операціях. Відповідно до пункту 7 Угоди, персонал, наданий Організації Об'єднаних Націй, залишається національними державними службовцями доти, доки він перебуває в операціях з підтримання миру і знаходиться під відповідальним командуванням Організації Об'єднаних Націй. Параграф 9 Угоди передбачає, що поведінка такого персоналу повинна повністю відповідати інтересам Організації Об'єднаних Націй. Це означає, що при виконанні своїх обов'язків персонал не повинен запитувати або отримувати інструкції від будь-якого органу, окрім Організації Об'єднаних Націй, а також не повинен давати таких інструкцій національним урядам. Важливість цього правила полягає в тому, що воно чітко спрямоване на забезпечення нейтралітету, невтручання і єдиноначальності, які є основоположними принципами миротворчої діяльності. [36]

Глава 7 Типової угоди присвячена соціальному забезпеченню відрядженого персоналу, в тому числі співробітників цивільної поліції. Пункт 12 передбачає, що «протягом періоду тимчасового відрядження персоналу до миротворчої операції уряд держави-учасниці несе відповідальність за виплату заробітної плати, надбавок і допомог, що належать тимчасовому персоналу, відповідно до національного законодавства». [35]

Інший документ, не менш важливий, ніж Типова угода, з'явився на початку 1990-х років і до цього часу став невід'ємною частиною правової бази миротворчої діяльності ООН: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А/46/185 від 23 травня 1991 року [37]. Ця резолюція визначає статус миротворчих операцій ООН. Резолюція вдало поєднує норми, що регулюють правовий статус



миротворчих операцій ООН як юридичних осіб, з положеннями, що визначають загальний правовий статус персоналу ООН (фізичних осіб). Іншими словами, як і сам Статут ООН, вона ґрунтується на принципі універсальності правового тлумачення і дозволяє державам упорядкувати різноманітні правовідносини, що виникають у зв'язку з їхньою участю в миротворчих операціях, в єдиному правовому акті. Резолюція встановлює привілеї та імунітети, якими користуються миротворці, визначає їхні права та обов'язки, а також описує основні завдання, які виконує цей персонал під час миротворчих операцій. Пункт 4 доповнює положення Конвенції ООН про привілеї та імунітети від 13 лютого 1946 року, поширюючи дію Конвенції на весь без винятку персонал миротворчих операцій ООН та розширюючи перелік його привілеїв. Ці привілеї та імунітети включають:

1. імунітет від відповідальності за все сказане або написане персоналом і за всі дії, вчинені в офіційній якості (цей імунітет зберігається навіть після того, як миротворець ООН втратив свою посаду);
2. звільнення від сплати податків на заробітну плату персоналу ООН;
3. привілеї щодо в'їзду, виїзду та реєстрації іноземних громадян;
4. безмитне ввезення товарів після прибуття в країну для участі в миротворчій операції ООН. [38]

Основні умови надання імунітетів та привілеїв викладені у статті 20 Конвенції про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй [39]. Ця умова полягає в тому, що вони повинні виконувати свої офіційні обов'язки в інтересах Організації Об'єднаних Націй. Типова угода передбачає додаткові привілеї та імунітети для персоналу, який бере участь у миротворчих операціях Організації Об'єднаних Націй.

Зокрема, пункт 26 Угоди поширює на військових спостерігачів, цивільну поліцію та цивільний персонал, на додаток до прав, що надаються персоналу, привілеї та імунітети, якими користуються лише експерти, що працюють від імені Організації Об'єднаних Націй відповідно до частини VI Конвенції. Це включає в себе наступне:

1. імунітет від особистого арешту або затримання та конфіскації особистого багажу;
2. недоторканність усіх документів і паперів;
3. право використовувати шифрування та отримувати документи або повідомлення кур'єром або кореспонденцією з метою ведення справ з Організацією Об'єднаних Націй. [35]

Статус начальника цивільної поліції ООН розглядається в Типовій угоді окремо. Начальник цивільної поліції ООН користується перевагами статей 19 і 27 Конвенції, згідно з якими його привілеї та імунітети є такими ж, як і привілеї та імунітети, що надаються дипломатичним представникам відповідно до міжнародного права.

На додаток до дуже широких повноважень, положення Типової угоди також передбачають низку обов'язків для персоналу ООН. Першим і найважливішим з них є неупередженість представника ООН, що є основоположним принципом миротворчих операцій (стаття 6 Типової угоди).

Далі йде зобов'язання поважати місцеві закони і звичаї, і в цьому відношенні Угода приділяє велику увагу питанню участі персоналу ООН у діях, які можуть вважатися незаконними за законами приймаючої країни. Стаття 42 Типової угоди надає уряду країни, в якій проводиться миротворча операція, право заарештовувати миротворців ООН, якщо вони затримані за вчинення або спробу вчинення правопорушення. Вони повинні бути негайно передані разом з будь-якою зброєю або іншим майном, вилученим у них, найближчому представнику миротворчої операції ООН. Послідовність дій щодо затриманого залежить від того, до якого компоненту миротворчої операції (військового чи цивільного) належить затриманий. Якщо затримана особа є членом цивільного компоненту (міжнародний цивільний персонал ООН та цивільна поліція ООН), Спеціальний представник Генерального секретаря ООН, відповідно до статті 47(а) Типової угоди, проводить будь-які необхідні подальші розслідування і за їх результатами узгоджує з урядом приймаючої сторони питання про порушення кримінального переслідування. [39]

Питання цивільних позовів проти учасників миротворчих операцій ООН розглядається в окремій главі. Відповідно до вимог статті 49 Типової угоди, коли проти учасника миротворчої операції порушується цивільний позов у суді держави, в якій проводиться миротворча операція, Спеціальний представник Генерального секретаря ООН повинен офіційно поінформувати суд, чи пов'язаний позов з виконанням службових обов'язків. Якщо підтверджується, що справа безпосередньо пов'язана з виконанням посадовою особою своїх службових обов'язків, провадження у справі зупиняється. Якщо встановлено, що справа не пов'язана з виконанням посадовою особою своїх службових обов'язків, провадження у справі продовжується.

У таких випадках не може бути конфісковано майно відповідача, необхідне для виконання його службових обов'язків, і в жодному разі не обмежується його особиста свобода. [36]

Вищезгадані документи створюють загальну правову основу для участі в миротворчих операціях ООН без прив'язки до конкретних операцій. Положення цих документів набувають чинності лише тоді, коли Рада Безпеки ООН приймає рішення про проведення відповідної миротворчої операції. Рада Безпеки має право санкціонувати початок миротворчої операції, якщо виконані наступні три умови:

1. отримано згоду держави або держав, залучених до конфлікту, що загрожує міжнародній безпеці;
2. пропозиція про проведення миротворчої операції має підтримку міжнародного співтовариства;
3. держави-члени ООН виділяють кошти та персонал для проведення операції.

Схвалення Радою Безпеки ООН миротворчої операції закріплюється в мандаті, в якому визначаються завдання та функції операції. Саме положення цього мандату визначають зміст угод між ООН та державами-членами.

Завершуючи розгляд правових засад участі цивільних поліцейських спостерігачів у миротворчих операціях ООН, варто згадати останній документ у цій сфері - Конвенцію про безпеку персоналу Організації Об'єднаних Націй та

пов'язаного з нею персоналу від 9 грудня 1994 року. У цей період збройний конфлікт в Югославії загострився і почастишали замаху на персонал ООН. Така ситуація змусила ООН підняти питання про забезпечення безпеки своїх представників. Положення Конвенції не надають нових прав персоналу ООН, в тому числі цивільним поліцейським спостерігачам. Скоріше, вони спрямовані на надання додаткових гарантій безпеки, необхідних для виконання їхнього мандату. У цьому сенсі Конвенція має велике значення для уточнення статусу і ролі персоналу ООН та підвищення довіри до миротворчих операцій. [40]

Таким чином, міжнародно-правова база участі поліцейського персоналу в миротворчих операціях ООН потребує подальшого розвитку у зв'язку зі зростанням ефективності ООН у проведенні миротворчих операцій, багатонаціональним характером залучених сил, складністю та різноманітністю завдань, що виконуються. Всі ці питання не можуть бути успішно вирішені в рамках проаналізованих документів. Іншими словами, існуюча нормативно-правова база вже не відповідає адекватно і в повній мірі поставленим вимогам.

На часі вирішення питання про розробку єдиного нормативного акту на рівні ООН, який би регулював правовідносини, що виникають у зв'язку з проведенням миротворчих операцій ООН, участю держав-членів у миротворчих операціях та діяльністю окремих секторів (збройних сил, цивільної поліції та цивільного персоналу) в рамках цієї діяльності. Документ має містити окремий розділ, що визначає процедури участі, критерії відбору, правовий статус та повноваження тих, хто направляється для участі в миротворчих операціях. Водночас, наявність кодифікованого законодавства не виключатиме можливості підписання окремих угод між ООН та державами-членами.

### **2.3. Питання модернізації миротворчих операцій ООН.**

Як зазначалося вище, ООН була створена для того, щоб врятувати майбутні покоління від негативних наслідків війни. Останні події показали, що ООН не завжди вдається виконувати цей мандат і що її можливості в цій сфері не зросли. ООН визнала необхідність змін у миротворчій діяльності і переглядає свій підхід до механізмів і принципів проведення миротворчих операцій. [41]

Миротворчі операції ООН набули широкого розповсюдження під час «холодної війни». Миротворчі війська розгорталися, коли Рада Безпеки уповноважувала ООН здійснювати моніторинг припинення вогню і відведення військ для підтримання міжнародного миру і безпеки, як це передбачено Статутом ООН; війська ООН не використовувалися як зброя війни; вони здійснювали моніторинг на місцях і неупереджено оцінювали дотримання угод про припинення вогню. Закінчення «холодної війни» призвело до фундаментальної зміни характеру миротворчої діяльності ООН. Звільнившись від суперництва між двома великими державами, Рада Безпеки почала створювати більш масштабні миротворчі місії ООН, більшість з яких були спрямовані на підтримку виконання загальних мирних угод між основними сторонами внутрішніх конфліктів. Крім того, миротворчі операції почали включати більше невійськових елементів. [42]

Миротворча діяльність ООН зараз перебуває на критичному етапі і стикається з серйозними проблемами. Забезпечити достатню кількість військ, обладнання та технічної підтримки надзвичайно складно [45]. Щоб подолати ці труднощі і відповісти на нові вимоги, виклики і політичні реалії, миротворча діяльність ООН продовжує розвиватися як в концептуальному, так і в оперативному плані.

Після закінчення «холодної війни» було висунуто низку ініціатив і пропозицій щодо реформування сфери миротворчих операцій ООН. Характер миротворчих операцій також змінився: від «традиційних» спостережних місій до більш складних «багатофункціональних» операцій.

Вони перетворилися на «багатофункціональні» операції. Виклики, що стоять перед миротворцями сьогодні, є безпрецедентними за масштабом, складністю і ризиком. Миротворці виконують широкий спектр завдань, включаючи сприяння політичному діалогу між сторонами, допомогу в розбудові інститутів сталого врядування, зміцнення прав людини та правоохоронних органів, підтримку програм роззброєння, а також демобілізацію та реабілітацію колишніх комбатантів. Крім того, за відсутності мирної угоди або припинення вогню перед

миротворчими операціями все частіше постає завдання протистояти більш серйозним загрозам.

Подібна багатосекторальна операція, проведена ООН в Намібії з квітня 1989 року по березень 1990 року, поклала початок розширенню сил цивільної поліції для підтримки миру. У 1990-х роках принесла свої плоди перша спільна африканська спеціальна місія ООН в Ліберії в 1993 році, що складалася з представників ООН і Організації африканської єдності в рамках Місії ООН зі спостереження в Ліберії, яка працювала в тісній співпраці з місією військових спостерігачів Економічного співтовариства західноафриканських держав. Громадянська війна в Ліберії закінчилася в 1997 році, і загальні вибори були проведені у співпраці та під наглядом миротворців з обох організацій. [43]

У січні 1992 року Рада Безпеки ООН на рівні глав держав та урядів закликала провести аналіз та надати рекомендації щодо шляхів зміцнення потенціалу ООН у сфері превентивної дипломатії, миротворчості та підтримання миру, а також підвищення їхньої ефективності. У липні того ж року Генеральний секретар ООН Бутрос Галі опублікував доповідь під назвою «Порядок денний для миру». Доповідь стала першою спробою зрозуміти роль і мету миротворчих операцій, що проводяться під прапором ООН, у новому політичному кліматі. У доповіді було запропоновано чотири напрямки врегулювання конфліктів: превентивна дипломатія, миротворчість, підтримання миру, миротворчість і миробудівництво. Миротворчість визначається як присутність ООН на певній території, як правило, шляхом розгортання військового та/або поліцейського персоналу ООН, а часто і цивільного персоналу. [44]

Основними організаціями, що керують повсякденною діяльністю миротворчих операцій у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку, є Департамент операцій з підтримання миру (ДОПМ) і Департамент польової підтримки (ДПП). Ці департаменти наразі керують 13 операціями, розгорнутими на п'яти континентах, в яких беруть участь понад 9 463 особи, в тому числі 6 725 військовослужбовців, у складі розгорнутих військових, поліцейських і цивільних підрозділів. Річний оперативний бюджет (липень 2018 року - червень 2019 року)

становить 6,69 млрд. доларів США, і в умовах глобальних економічних потрясінь державам-членам стає дедалі важче його виконувати. [12]

«Миротворчість» - саме це формулювання заслуговує на те, щоб називатися новою інновацією ООН, яка сприяла і продовжує сприяти стабілізації ситуації в багатьох частинах світу. Однак, на думку багатьох експертів, це визначення є розпливчастим і не відображає основних змін, які насправді відбулися в цілях і завданнях миротворчих операцій. Спектр завдань, що стоять перед миротворцями, постійно розширювався без чіткого розуміння того, як їх виконувати. Наприклад, у 1994 році ООН не змогла запобігти геноциду в Руанді, а невдовзі після цього не змогла зупинити жорстоку війну в Конго, незважаючи на відповідну резолюцію Ради Безпеки ООН (а гуманітарна допомога, що надавалася по лінії ООН, затримувалася і розподілялася невміло). [45]

Це, звичайно, викликало багато критики на адресу ООН як з боку міжнародної спільноти, так і з боку співробітників ООН. Послаблення миротворчих операцій ООН і навіть кризових ситуацій було чи не найважливішою темою. Багато говорилося про нездатність ООН передбачати кризи і вживати цілеспрямованих превентивних заходів, про її нездатність відігравати активну роль у вирішенні конфліктів, що вже розпочалися, і про її «неготовність застосувати силу в інтересах міжнародного співтовариства, коли це необхідно». [46]

Для вирішення цієї ситуації Генеральний секретар ООН Кофі Аннан скликав у 2000 році групу високого рівня під головуванням колишнього міністра закордонних справ Алжиру Лахдара Брахімі. Мандат Групи полягав у проведенні всебічного огляду операцій ООН з підтримання миру і безпеки та формулюванні низки чітких, точних, конкретних і практичних рекомендацій, які б дозволили ООН проводити ці операції більш ефективно в майбутньому. В результаті Група розглянула і критично проаналізувала більш ніж півстолітній досвід підготовки і проведення операцій і розробила ряд практичних рекомендацій на майбутнє, які вона представила главам держав і урядів на Саміті Тисячоліття у вересні 2000 року.

У доповіді підкреслювалося, що дедалі складніший характер і зростаючі вимоги до миротворчих операцій вимагають реорганізації потенціалу ООН у цій сфері, включаючи аспекти оперативної готовності та проведення операцій. Рекомендації звіту охоплюють наступні ключові сфери:

1. Превентивні дії. Експерти закликали до повного використання заходів із запобігання конфліктам, передбачених Статутом ООН, а також до комплексного підходу в цій сфері, тобто до спільних дій ООН, національних урядів та організацій громадянського суспільства.
2. Миробудівництво. Рекомендовано розробити стратегію миробудівництва та план посилення спроможності ООН реалізовувати програми на підтримку цієї стратегії. Також було наголошено на необхідності модифікації доктрини використання цивільної поліції та інших правоохоронних органів у миротворчих операціях, беручи до уваги важливість правозахисного виміру на постконфліктному етапі.
3. Розробка концепції миротворчості. Відтепер миротворчі мандати дозволять миротворцям професійно та успішно виконувати свої завдання, а також захищати себе, інші компоненти місії та мандати місії від порушників мирних домовленостей за допомогою чітких правил застосування зброї.
4. Достовірний, чіткий і реалістичний мандат. Група рекомендувала, щоб перед прийняттям рішення про заснування миротворчої операції Рада Безпеки ООН переконалася, що угода про припинення вогню відповідає міжнародним стандартам прав людини і дозволяє місії виконувати свій конкретний мандат. Експерти також рекомендували Раді Безпеки не розгортати місію доти, доки Генеральний секретар не отримає запевнень від держав-членів, що вони нададуть сили та інші елементи, необхідні для підтримки місії, включно з елементами миробудівництва.
5. Було зазначено, що звичайні миротворчі операції (зокрема, місії зі спостереження за припиненням вогню і розведенням сил) повинні бути повністю розгорнуті протягом 30 днів після ухвалення резолюції РБ



ООН, тоді як багатофункціональні операції повинні бути повністю розгорнуті протягом 90 днів.

6. Військовий персонал. В рамках резервних угод, підписаних між ООН і державами-членами, було запропоновано створити постійно оновлюваний список з приблизно 100 офіцерів, які перебувають у резерві, і подавати його до Секретаріату ООН для оперативного планування протягом семи днів.
7. Покращення логістики та управління витратами. Було рекомендовано розробити глобальну логістичну стратегію операції для забезпечення ефективного і своєчасного розгортання місії. Було рекомендовано розробити глобальну стратегію матеріально-технічного забезпечення за погодженням з Консультативним комітетом з адміністративних і фінансових питань (орган ООН, який розглядає всі бюджетні пропозиції Генерального секретаря) і з повноваженнями виділяти до 50 млн. доларів США з Резервного фонду для операцій з підтримання миру, як тільки стане очевидним потенційний початок операції, до прийняття відповідної резолюції Ради Безпеки ООН.
8. Збільшення фінансування операцій штаб-квартири ООН з підтримання миру. Експерти відзначили, що підтримка миротворчості є ключовим напрямком діяльності ООН і рекомендували суттєво збільшити виділене фінансування.
9. Структурна реформа Департаменту миротворчих операцій (ДОПМ). Було запропоновано розглянути можливість створення незалежного поліцейського підрозділу в рамках ДОПМ та можливість запровадження нової керівної посади. Для поліпшення внутрішньої координації було рекомендовано створити інтегровану робочу групу з планування конкретних місій.

У звіті також підкреслюється важливість поліпшення інформаційно-аналітичної діяльності в миротворчих операціях, наприклад, шляхом розробки моделі спільного управління веб-сайтами штаб-квартири і польових місій. [47]

Рада Безпеки ООН загалом схвально сприйняла доповідь Групи Брагімі і значною мірою врахувала її рекомендації при плануванні миротворчих операцій.

Після Всесвітнього саміту 2005 року одна з основних рекомендацій Групи Брагімі була виконана. Комісія з розбудови миру була створена як спеціальна організаційна структура, покликана реагувати на специфічні потреби країн, що переходять від конфлікту до відбудови, реінтеграції та реконструкції, а також допомагати закладати основу для сталого розвитку. [48]

На основі цієї резолюції були прийняті Резолюція Генеральної Асамблеї ООН (№ 60/180) та Резолюція Ради Безпеки ООН (№ 1645), які визначили архітектуру миробудівництва ООН. Комісія з розбудови миру стала ключовим елементом цієї архітектури. Для фінансової та операційної підтримки Комісії з розбудови миру були створені Фонд миробудівництва та Управління з підтримки миробудівництва.

Відповідно до вищезгаданого рішення, основними завданнями Комісії з розбудови миру були:

- координувати зацікавлені сторони, мобілізувати ресурси та запропонувати комплексну стратегію постконфліктного миробудівництва та реконструкції ;
- зосередити увагу на постконфліктній відбудові та інституційній розбудові та підтримати розробку всеосяжної стратегії для створення основ сталого розвитку;
- надання рекомендацій щодо покращення координації зусиль, розвитку передового досвіду та сприяння передбачуваному фінансуванню зусиль з постконфліктної відбудови на ранніх стадіях, що здійснюються суб'єктами ООН та поза її межами.

Однак багато важливих реформ, таких як управління людськими ресурсами, миротворча доктрина та інтегроване планування, виявилися складнішими для впровадження. Як наслідок, у 2005 році Секретаріат ООН спробував переглянути миротворчі операції, розробивши стратегію реформування під назвою «Миротворчі операції 2010». Головною метою стратегії було подальше вдосконалення політики і процедур, що лежать в основі миротворчих операцій

ООН до 2010 року. Стратегія зосередилася на п'яти пріоритетних напрямках інституційного розвитку миротворчості - персонал, доктрина, партнерство, ресурси і організація - в основному на висновках доповіді Групи Брагімі. [49]

Влітку 2007 року Секретаріат ООН зазнав значних структурних змін, коли держави-члени схвалили створення Відділу польової підтримки. Цей новий департамент відповідає за стратегічне керівництво і надання всіх елементів підтримки миротворчим операціям ООН, включаючи персонал, фінанси, поведінку і дисципліну, логістику, зв'язок, інформаційні технології, адміністрування і загальне управління. Створення Департаменту відображає зростаюче розуміння в Секретаріаті та серед держав-членів того, що підтримка польових місій є стратегічно важливою для розгортання та оперативного успіху місії.

Створення Департаменту також має на меті забезпечити більш узгоджений і раціональний підхід до всієї оперативної підтримки миротворчих операцій шляхом консолідації обов'язків, повноважень, підзвітності та ресурсів Секретаріату в єдиному департаменті. Департамент очолює заступник Генерального секретаря, відповідальний за польову підтримку. На додаток до вищезазначених завдань, помічник Генерального секретаря підтримує зв'язок і веде переговори з державами-членами та іншими організаціями щодо будь-якої оперативної та матеріально-технічної підтримки, яку вони можуть надати як внесок у миротворчі операції, що проводяться за підтримки Департаменту. [50]

Зростаюче значення логістичного планування та підтримки операцій в польових операціях значною мірою пов'язане зі створенням цього підрозділу. Відокремлення технічних аспектів польової підтримки від політичних аспектів миротворчої діяльності дозволило ООН більш цілеспрямовано та ефективно вирішувати питання логістики та підтримки на оперативному рівні.

У сфері управління персоналом реформи, схвалені державами-членами, призвели до прийняття Генеральною Асамблеєю резолюції 63/250 у грудні 2008 року, яка значно збільшила пакет винагороди для миротворчого персоналу ООН. Як наслідок, зусилля з набору та утримання кваліфікованого цивільного персоналу для миротворчих операцій були посилені, оскільки тепер ООН може

запропонувати цивільному персоналу більш надійні гарантії зайнятості та можливості для кар'єрного зростання.

У 2014-2015 роках за ініціативою Генерального секретаря ООН була створена Незалежна група високого рівня з питань миротворчих операцій, до складу якої увійшли 16 досвідчених дипломатів і військових з різних країн. Групу очолив Жозе Рамуш-Орта, колишній президент Тимору-Лешті, однієї з країн, яка стала новою незалежною державою завдяки успішним миротворчим операціям ООН, який представляв Генерального секретаря ООН.

У червні 2015 року Незалежна група з питань миротворчих операцій представила свій звіт ООН та світовій спільноті.

«Мобілізація сил заради миру - політика партнерства та людські ресурси» [51]. Цей звіт є більш комплексним і тематично ширшим, ніж попередній «секторальний» огляд. У ньому розглядаються доктринальні та політичні аспекти миротворчості, формування мандату операції та принципи втручання. Окремі розділи та рекомендації присвячені організації розгорнутих сил, фінансуванню операцій та відносинам з регіональними міжнародними організаціями-партнерами. Пріоритетними напрямками розвитку та модернізації миротворчих операцій є:

1. Розбудова партнерства. Стратегічне партнерство з регіональними організаціями, міжнародними фінансовими установами та іншими суб'єктами розвитку зміцнюється через інституційні рамки співпраці з Європейським Союзом (ЄС), Африканським Союзом (АС), Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) та Світовим банком. Наприклад, Відділ польової підтримки встановив стратегічні партнерські відносини з Об'єднаним дослідницьким центром Європейської комісії, Географічною комісією Збройних сил, Міністерством оборони Франції та Супутниковим центром ЄС з метою задоволення географічних та логістичних інформаційних потреб миротворчих операцій ООН;
2. Покращення ресурсного забезпечення операцій. Секретаріат ООН разом з державами-членами постійно аналізує можливі шляхи

вдосконалення закупівельної діяльності для польових операцій, обсяг яких у 2019 році склав близько 2,6 млрд доларів США [12]. Завдання підвищення ефективності закупівель у такому складному контексті, як миротворчість, ускладнюється, зокрема, проблемами, пов'язаними з нерозвиненістю ринків та неадекватною комунікаційною інфраструктурою в багатьох польових місіях ООН.

3. Зміцнення структури, спроможності та ресурсної бази миротворчих організацій Секретаріату ООН сприяло кращому плануванню, керівництву, управлінню та підтримці миротворчих операцій. Однак, зважаючи на зростаючу складність оперативних завдань, миротворчий механізм потребує подальшого вдосконалення. Водночас, зважаючи на складну фінансову ситуацію, в якій опинилися багато держав-членів, Секретаріату слід продовжувати оптимізувати використання наявних ресурсів;
4. Створити регіональні інфраструктурні центри поповнення запасів і тренувальні центри для оперативних груп, розгорнутих на різних континентах. Такі центри були створені в Центральній і Західній Африці, а також проміжні центри постачання в Європі. Наприклад, Центр інфраструктури ООН в Ентеббе, Уганда, централізує розгортання військ, техніки і озброєння для восьми операцій ООН в африканському регіоні. В Уганді контейнери з обладнанням, транспортними засобами, мобільними генераторами, медичним обладнанням, зброєю, комп'ютерами і засобами зв'язку (в тому числі мобільними станціями супутникового зв'язку) попередньо транспортуються і зберігаються морським і повітряним транспортом, а потім розподіляються по різних операційних майданчиках. Також прибуває військовий і поліцейський персонал з різних країн, який проходить підготовку, ознайомлюється з особливостями та правовими системами країн проведення операції, формує об'єднані війська або підрозділи і вперше розгортається в районі проведення операції;

5. Оновлення технічного оснащення операції. Розпочато використання безпілотних літальних апаратів для розвідки та збору інформації.
6. Використання збору та систематичного аналізу розвідувальної інформації в миротворчих цілях також є інноваційним, оскільки традиційно миротворчі операції не повинні включати важке озброєння, авіацію та розвідувальні компоненти.

Наразі у цій сфері існують практичні проблеми, оскільки багато африканських країн забороняють дронам літати над своєю територією, а деякі країни забороняють запис і ретрансляцію зображень з дронів за межі країни, дозволяючи лише онлайн-спостереження.

Існують також юридичні питання щодо права власності на зображення з БПЛА. Адже самі БПЛА тимчасово надаються ООН країною, яка їх виробляє, і ООН не має жодних прав власності на зібрану таким чином інформацію. Наразі такі суперечки здебільшого вирішуються шляхом переговорів. [52]

Практика ООН передбачає створення центру збору та обробки інформації - комплексу, оснащеного сучасними засобами зв'язку, в одній з кімнат якого знаходиться комп'ютерна станція, за якою працюють представники військових підрозділів, міжнародної поліції, дипломати та посередники. Всі ці представники отримують інформацію з району проведення операції через супутникові канали зв'язку і знаходяться в режимі онлайн на зв'язку з політичними департаментами штаб-квартири ООН в Нью-Йорку і з миротворчими таборами в своїх країнах. В рамках Департаменту миротворчих операцій та польової підтримки створено групу інтегрованого управління операціями, яка об'єднує військове керівництво, поліцейський сектор, політичні процеси, дипломатичне посередництво, а також персонал, який займається постачанням та оснащенням. [53]

28 березня 2018 року Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш започаткував «Дії заради миру» - далекосяжну ініціативу, спрямовану на формування спільного розуміння миротворчості та підтвердження політичної прихильності держав-членів до миротворчої діяльності. Генеральний секретар ООН закликав держави-члени спільно з ним розробити узгоджений набір

принципів і зобов'язань щодо організації миротворчих операцій, які б відповідали дедалі складнішим і вибагливішим вимогам.

У розвиток цієї ініціативи 25 вересня 2018 року було розроблено Декларацію про спільні зобов'язання щодо операцій ООН з підтримання миру.

Декларація позиціонується як загальна дорожня карта для посилення миротворчості. Структурно вона поділена на вісім напрямків: політичні питання, безпека миротворчості, ефективність миротворчості, гендерні питання, захист цивільного населення, заходи з розбудови миру, оцінка та вдосконалення миротворчої поведінки, а також посилення взаємодії з регіональними та субрегіональними структурами. Декларація підтверджує першочергову роль прийняття політичних рішень у врегулюванні конфліктів і допоміжну роль миротворчих операцій. По суті, вона спрямована на відновлення політичної підтримки миротворчих операцій, головним завданням яких є посилення політичного впливу на розвиток конфлікту і пошук стійких політичних рішень у всіх ситуаціях.

На сьогоднішній день цю декларацію ратифікувала 151 країна, в тому числі й Україна.

Однак, незважаючи на інституційні та технічні вдосконалення, основними проблемами миротворчої діяльності залишаються, по-перше, політичні, а по-друге, інфраструктурні. Держави, які надають війська і поліцію, часто недостатньо поінформовані про реалії мандату конкретної операції (особливо про його продовження). Практичні сили часто розгортаються в епіцентрах конфліктів без належного озброєння, обладнання, логістики та зв'язку.

З політичної точки зору, напруженість продовжує зростати через нерівність у розподілі миротворчих функцій між державами. Деякі держави, зокрема постійні члени Ради Безпеки ООН, взяли політичну оцінку конфліктів і формулювання оперативних завдань і місій у свої руки. При цьому ці країни надають дуже мало військ для виконання своїх рішень. Інші країни змушені виконувати завдання операцій, сформульовані практично без консультацій зі своїми країнами, військовими чи поліцейськими силами.

У цьому контексті ООН повинна зміцнювати своє глобальне партнерство не лише з державами-членами, але й з партнерськими організаціями в рамках системи ООН і поза нею, щоб забезпечити, щоб зусилля, спрямовані на підтримку миру, ґрунтувалися на ефективній політичній стратегії і політичній підтримці виконання місії, швидкому розгортанні місії, а також на належним чином скоординованій і найкраще організованій операції. Цьому сприяють належним чином скоординовані та оптимально підібрані людські та фінансові ресурси. Усе це має важливе значення для досягнення ООН своєї мети - забезпечення безпечного світу. [53]

Зрештою, успіх або провал миротворчої операції залежить насамперед від сторін конфлікту та своєчасної мобілізації Ради Безпеки ООН і держав-членів. Миротворчі операції ООН не можуть бути успішними, якщо немає миру, який потрібно захищати, якщо миротворчі операції не отримують чітких, реалістичних і практично здійснених мандатів, а також якщо необхідні політичні, гуманітарні, фінансові та матеріальні ресурси не надаються вчасно і в повному обсязі.

## **Висновки до Розділу 2**

Головними органами ООН, які безпосередньо відповідають за підтримання міжнародного миру та безпеки, є Рада Безпеки, Генеральна Асамблея та Секретаріат на чолі з Генеральним секретарем. Відповідно до статей 20 і 29 Статуту ООН, Генеральна Асамблея і Рада Безпеки можуть створювати допоміжні органи для більш ефективного виконання своїх функціональних завдань.

Кількість і функції допоміжних органів ООН, що займаються миротворчими питаннями, не є фіксованими. Вони залежать від конкретних завдань, що стоять перед головними органами ООН, які мають компетенцію в цій сфері. Основними постійними допоміжними органами, які надають підтримку головним органам ООН у підтримці міжнародного миру і безпеки, є Спеціальний комітет Генеральної Асамблеї ООН з операцій з підтримання миру, Департамент з політичних питань, Департамент операцій з підтримання миру, Департамент з



роззброєння і контролю над озброєннями та Комітет Ради Безпеки ООН з військового персоналу.

Миротворчість є одним з найефективніших засобів, які використовує Організація Об'єднаних Націй для просування і підтримки міжнародного миру і безпеки. Однак миротворці стикаються з низкою серйозних викликів, які заважають їм виконувати свій мандат. В останні роки до миротворців ООН, які переважно складаються з військовослужбовців, приєдналися цивільні фахівці, такі як цивільні поліцейські, спостерігачі за виборами та моніторинг за дотриманням прав людини. Їхні завдання варіюються від забезпечення безпеки доставки гуманітарної допомоги до підтримки імплементації складних мирних угод між колишніми супротивниками.

Існуюча міжнародно-правова база участі поліцейського персоналу в миротворчих операціях ООН потребує подальшого розвитку з огляду на зростаючу ефективність ООН у проведенні миротворчих операцій, багатокomпонентний характер залучених сил, а також складність і різноманітність завдань, які вони виконують. Існуюча нормативно-правова база вже не може адекватно і в повній мірі відповідати цим вимогам. Настав час вирішити питання розробки єдиного нормативно-правового акту на рівні ООН, який би регулював проведення миротворчих операцій ООН, участь держав-членів у миротворчих операціях та правовідносини, що виникають у зв'язку з діяльністю окремих компонентів (збройних сил, цивільної поліції та цивільного персоналу) в рамках цієї діяльності. Документ має містити окремий розділ, що визначає процедури, критерії відбору, правовий статус та повноваження тих, хто направляється для участі в миротворчих операціях. Водночас, наявність кодифікованого законодавства не виключає можливості підписання окремих угод між ООН та державами-членами.

Однак, незважаючи на технологічний прогрес, основними проблемами в миротворчості залишаються, по-перше, політичні, а по-друге, інфраструктурні. Держави, які надають війська і поліцію, часто не повністю поінформовані про реальні потреби конкретної операції (особливо про її продовження). У багатьох

випадках розгорнуті війська направляються в центр конфліктів без належного озброєння, обладнання, матеріально-технічної підтримки та зв'язку.

## **Розділ 3. Організаційно-правові механізми миротворчих операцій**

### **3.1. Міжнародно-правове регулювання миротворчих операцій. Нормативно-правові акти, що регулюють участь України в миротворчих місіях.**

Міжнародна діяльність в області миру і безпеки може здійснюватися в різних умовах, не пов'язаних зі збройним конфліктом. Залежно від типу конфлікту і конкретних обставин миротворчі сили повинні керуватися деякими або всіма внутрішніми законами приймаючих і відправляють країн, міжнародним гуманітарним правом, положеннями і обов'язками регіональних організацій, статутними угодами і положеннями, іншими розділами міжнародного права.

Безсумнівно, юридична допомога є найважливішим аспектом будь-якої операції. Нагальною проблемою є розробка комплексного концептуального підходу до вирішення всіх питань підтримання миру, який має ґрунтуватися на міжнародних правових нормах. Правовий супровід миротворчих операцій, в яких бере участь Україна, у співпраці з усіма національними та міжнародними правоохоронними та спеціальними структурами встановлює режим законності використання Збройних сил України відповідно до їх конституційних цілей та інтересів країни.

Правова база ООН для міжнародних операцій з підтримання миру включає значну кількість правових елементів. До них відносяться:

1. Статут ООН, що регулює правові питання миротворчих операцій;
2. спеціальні миротворчі місії;
3. універсальні міжнародні правові норми, що регулюють захист прав людини як у мирний, так і у воєнний час;
4. інші міжнародно-правові документи, а саме: Угода про статус дій (SOMA); Угода про статус військ (SOFA); Конвенція про привілеї та імунітети організації Об'єднаних Націй 1946 р .; Конвенція ООН про безпеку організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу 1994 р .; Меморандум про взаєморозуміння між Урядами країн-

учасниць ;Інформаційний бюлетень Генерального секретаря 1999 року "Про застосування міжнародного гуманітарного права для миротворців ООН", Угода Міністерства оборони про «технічне співробітництво між країнами-учасницями та міжнародними організаціями».

Персонал ООН, який бере участь у миротворчих операціях, юридично захищений наступними правовими актами:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй 1994 року Про безпеку персоналу організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу;
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про привілеї та імунітети 1946 р.;
3. Закон Про Збройні конфлікти.

Термін "миротворчість" використовувався в назві резолюції Генеральної Асамблеї ООН ще в 1965 році, а його визначення з'явилося в документах ООН десятиліття потому. Операції ООН з підтримання миру, включаючи застосування військової сили, можуть проводитися як у присутності законного уряду, що дозволяє (або намагається запобігти) іноземному втручання, так і в його відсутність (яскравим прикладом є Сомалі в 1992 році). Миротворча діяльність класифікується як заходи, встановлені Радою Безпеки ООН для встановлення миру в зонах конфліктів. В рамках миротворчих операцій може бути задіяно наступне: повітряні, морські і наземні підрозділи повний або частковий розрив дипломатичних або економічних відносин (наприклад, блокада) операції Збройних сил, колективні дії миротворців, участь військових спостерігачів в зонах конфліктів, що знаходяться під юрисдикцією Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, інший - проведення заходів, спрямованих на політичне врегулювання і припинення збройних конфліктів управління громадської безпеки. [54]

Тематичне питання прийняття рішень про проведення миротворчих операцій принципово важлива. Для прикладу, міжнародна миротворча операція з миротворчими елементами може бути санкціонована тільки після резолюції Ради Безпеки ООН. У той же час, як і раніше залишається багато важливих питань, що

стосуються повноважень Ради Безпеки і Генеральної Асамблеї. Незважаючи на те, що Статут ООН делегує ці повноваження Раді Безпеки ООН, все частіше виникає інша точка зору через часту недійсність Ради Безпеки, пов'язану з відсутністю єдиної позиції всіх членів РБ, Генеральна Асамблея повинна брати активну участь у цьому процесі, і в результаті часто використовується право вето. Таким чином, в пошуках виходу з ситуації, що склалася, Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію "Об'єднатися заради миру" під час Корейської війни і скликала надзвичайну Генеральну Асамблею, яка рекомендувала вжити колективних заходів, включаючи застосування сили, в разі порушення миру або актів агресії. Згідно з резолюцією, Генеральна Асамблея може вжити заходів, якщо Рада Безпеки ООН не може діяти, проголосувавши за одного з постійних членів, коли є підстави розглядати загрози миру, порушення миру або акти агресії. Резолюція дозволить 9 з 15 членів Ради Безпеки ООН обійти вето і винести це питання на всенародне голосування Генеральної Асамблеї ООН. Для ратифікації Генеральною Асамблеєю ООН потрібно дві третини голосів. Генеральна Асамблея ООН може негайно розглянути це питання, щоб надати державам-членам ООН необхідні рекомендації щодо колективних заходів з підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки. Резолюція 377 (V) від 03.11.1950 р. не виправдала очікувань, фактично розгляд можливості виникнення кризової ситуації проводився тільки Генеральною Асамблеєю ООН, в результаті чого право вето не могло бути застосоване в Раді Безпеки ООН. [55]

Резолюції Ради Безпеки ООН, як правило, носять специфічний характер і не спрямовані на регулювання питань підтримки миру, що відносяться до конкретної ситуації, і не призначені для більш точного визначення підтримки миру і його параметрів з метою поліпшення правової бази.

Таким чином, хоча міжнародне право містить достатню кількість норм, що регулюють творення миру, досі не було проведено узагальнення норм міжнародного права і регіональних правових рамок, які дозволили б поліпшити правові аспекти миротворчості, проаналізувати його основні тенденції і закласти концептуальну основу для довгострокового розвитку. В ході здійснення

миротворчих операцій набувається практичний досвід, узагальнення якого може поліпшити миротворчий процес і підвищити його ефективність, в процесі робляться відповідні висновки. [3]

Загальноприйнятий в міжнародній практиці набір правових документів для проведення миротворчих операцій зазвичай має обов'язковий набір, відповідно до якого операція буде незаконною, а також будь-яку кількість документів в залежності від обставин і звичаїв приймаючої країни і країн-учасниць.

Як зазначалося вище, розгортання миротворчих операцій ООН засноване на завданнях, поставлених Радою Безпеки ООН. В останні роки мінливий характер конфліктів і необхідність більш ефективного реагування на загрози міжнародному миру і безпеці значно розширили коло завдань, покладених на миротворчий персонал ООН. Тому доцільно проаналізувати зміст місій ООН.

Кожна миротворча операція ООН має свої особливі ознаки, але завдання, покладені Радою Безпеки ООН на миротворців, в принципі, схожі. Залежно від типу місії миротворчі операції можуть вирішувати наступні завдання:

- розгортання сил для запобігання конфлікту або його поширення за межі кордонів;
- стабілізація конфліктної ситуації після припинення вогню, створення умов для досягнення угоди між сторонами про встановлення міцного миру;
- сприяння здійсненню всеосяжних мирних угод і забезпечення перехідного періоду до мирних угод;
- власне сам перехідний період до мирних угод;
- стабільне управління, засноване на демократичних принципах, блага управління і економічний розвиток підтримка країни або регіону у вирішенні цієї проблеми.

З огляду на особливий масштаб питань миробудівництва, Організації Об'єднаних Націй часто відводиться роль у здійсненні наступних видів діяльності, по суті еквівалентних діяльності з миробудівництва:

- роззброєння, демобілізація і реінтеграція колишніх комбатантів;
- розмінування;

- інші види діяльності, пов'язані з реформою сектора безпеки і верховенством закону;
- збереження і захист, миробудівництво, сприяння правам людини;
- допомога у проведенні виборів;
- підтримка заходів з відновлення та зміцнення державної влади;
- сприяння соціально-економічному відновленню та розвитку. [36]

У мандат Ради Безпеки також входить ряд пересічних тематичних завдань, які регулярно покладаються на миротворчий персонал ООН на підставі наступних важливих резолюцій Ради Безпеки:

- Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 (2000 р.) Про жінок, мир та безпеку;
- Резолюція Ради Безпеки ООН 1612 (2005 р.) Про дітей та збройні конфлікти;
- Резолюція Ради Безпеки ООН 1674 (2006 р.) Про захист цивільного населення у збройних конфліктах. [56]

Угода про статус збройних сил (SOFA) - це міжнародна угода, яка визначає правовий статус збройних сил у державі (або військовій галузі), якщо вони розташовані на території іншої держави. Такі угоди регулюють права та привілеї іноземних військовослужбовців, а також юрисдикцію щодо цих військовослужбовців та вантажів. Сама угода не допускає появи електронних баз за межами території, а питання про присутність сил вирішується після підписання додаткових міжнародних угод.

Традиційні положення таких угод включають процедури перевезення особового складу, зброї, військової техніки та іншого майна, а також положення, що стосуються здійснення юрисдикції щодо військовослужбовців.

Як правило, договір передбачає істотне звільнення від юрисдикції приймаючої держави щодо злочинів, скоєних військовослужбовцями військових баз. Ця складова є причиною серйозної критики таких операцій. [57]

Багатокомпонентна місія та всі її члени мають статус, привілеї та імунітет, надані їм Угодою робочої групи.

Таким чином, SOFA і SOMA, підписані з метою проведення миротворчих операцій, повинні визначатися як двосторонні або багатосторонні міжнародні

угоди, що регулюють правовий статус, умови перебування, права і обов'язки, а також привілеї та імунітети міжнародних операцій (місій), розгорнутих з метою підтримки миру, і їх членів. До його складу входять військовослужбовці іноземних сил, співробітники іноземних правоохоронних органів, співробітники міжнародних організацій та інший цивільний персонал.

Зобов'язання укласти ці угоди незаперечно, оскільки відсутність такої угоди може призвести до багатьох проблем, таких як ,наприклад, загроза суверенітету держав, які приймають міжнародні миротворчі місії. Без цього, в свою чергу, не може бути налагоджена належна взаємодія між місією та адміністративними органами, а також місцевою владою приймаючої країни. [58]

Меморандум про взаєморозуміння (MOU) - це угода між Організацією Об'єднаних Націй та державами-членами про встановлення адміністративних, матеріально-технічних та фінансових умов, що регулюють надання персоналу, обладнання та послуг для підтримки миротворчих місій, а також встановлення стандартів організації Об'єднаних Націй для укомплектування персоналом, що надається урядами.

У 1996 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй затвердила процедуру визначення відшкодування витрат держав-членів на миротворчі місії. В результаті для кожного військового або поліцейського підрозділу, що направляється на миротворчу операцію, підписується меморандум про взаєморозуміння між Організацією Об'єднаних Націй і приймаючою країною, що надає військовий або поліцейський контингент. Меморандум детально описує необхідне та фінансово відшкодовуване базове обладнання, послуги самозабезпечення та персонал у країнах, які їх надають. [56]

На прикладі України розглянемо алгоритм дій, відповідно до дій Організації Об'єднаних Націй від імені країн, що беруть участь у міжнародних миротворчих місіях:

1. виконано всі етапи та умови внутрішньої процедури отримання згоди вищих державних органів України та внесено законопроект до Верховної Ради України, були підписані міжнародні угоди;



2. міжнародні угоди, передбачені Верховною Радою України «Про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав та їх тимчасове перебування на території цих держав»; процедури митного та прикордонного контролю, перевезення озброєнь, військової техніки та іншого майна; процедури контролю за діяльністю підрозділів Збройних Сил України на території іншої держави; участь у військовій допомозі іншим країнам, військова служба; фінансові, матеріально-технічні та інші питання, пов'язані із забезпеченням знаходження підрозділів Збройних Сил України на території іншої держави, що впливають з міжнародних зобов'язань міжнародні угоди. [57]

Україна бере активну участь у миротворчих операціях, не обмежуючись організацією Об'єднаних Націй (ООН), з першого року своєї незалежності, але також включає місію організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), її діяльність в рамках програми партнерства НАТО з підтримання миру і багатонаціональні сили.

Однак Україна, яка є одним із засновників Організації Об'єднаних Націй, почала брати активну участь у миротворчих операціях тільки після проголошення незалежності. Незважаючи на українську інтеграцію терміну «миробудівництво», насправді це не означає всю сферу миротворчості та миротворчої діяльності.

Участь України у миротворчих операціях розпочалася з ратифікації Верховною Радою України резолюції «Про участь батальйонів українських військ у миротворчих силах ООН у зонах конфлікту на території колишньої Югославії."

З прийняттям Верховною Радою України Закону «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» та підписаного Президентом України 23.04.1999 р., механізм уточнення питання про участь українських військових частин у миротворчих місіях під егідою Організації Об'єднаних Націй був значно спрощений. [60]

Корпус миру - допоміжне та комунікаційне об'єднання, відправлене з України для участі в міжнародних миротворчих операціях, включаючи військові

частини Збройних сил України, військові частини, оснащені відповідним озброєнням і військовою технікою, інші військові частини, що входять до складу об'єднаного військового підрозділу, створеного спільно з іншими країнами для участі в міжнародних миротворчих операціях (об'єднані батальйони тощо). Миротворчий персонал відправляється з України для участі в міжнародних миротворчих операціях і не є частиною миротворчих місій. Органи внутрішніх справ України та інші матеріально-технічні ресурси та послуги, що надаються Україною для використання в міжнародних миротворчих операціях, включаючи військове та спеціальне обладнання, певні види зброї, засоби зв'язку, транспортні засоби, продукти харчування, ліки і т. д. [60]

Зовнішня політика України в області участі в миротворчих місіях ООН на зарубіжних територіях спрямована не тільки на захист її національних інтересів, а й на забезпечення миру в окремих країнах світу і забезпечення міжнародного миру і безпеки - Стаття 3 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р.. Серед основних принципів, що визначають порядок формування державної політики в галузі національної безпеки і оборони є:

1. повага до верховенства права, підзвітності, законності, прозорості та основ демократичного цивільного контролю над функціями та застосуванням сили в секторах безпеки та оборони;
  2. дотримання норм міжнародного права, участь в Україні в міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, створення міждержавних систем і міжнародних механізмів колективної безпеки;
  3. розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики в галузі національної безпеки і оборони.
- [61]

Розуміння важливості активної участі України в підтримці міжнародного миру було досягнуто саме з прийняттям «Стратегії України з підтримання міжнародного миру», затвердженої Указом Президента України від 15.06.2009 р.. «Враховуючи важливість миротворчості в підтримці міжнародного миру і створенні хороших зовнішніх умов для розвитку і безпеки нашої держави, Україна повинна подбати про те, щоб активно розширювати свою участь в

міжнародних миротворчих операціях, а також її учасників в якості однієї з найбільш ефективних форм міжнародних миротворчих операцій» [62]. Серед цілей, які наша країна визначила в якості пріоритетних, було відзначено забезпечення реалізації національних інтересів і «сприяння залученню українських компаній, установ і організацій для відновлення економічної і соціальної сфер країн, в яких проводяться міжнародні миротворчі операції, і для встановлення більш тісного економічного співробітництва з цими країнами». [62]

Згідно із Законом України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» пропозиції про участь у міжнародній діяльності з підтримання миру і безпеки подаються до Ради національної безпеки і оборони України Міністерством закордонних справ України після координації з Міністерством оборони України та іншими центральними виконавчими органами влади. РНБО України прийме рішення про те, чи відповідає участь миротворців національним інтересам, економічним, матеріально-технічним умовам і рівням безпеки, а указ Президента, підписаний Прем'єр-міністром України для розгляду, буде представлений на затвердження Верховної Ради України. Цей законопроект розглядається Верховною Радою як позачерговий. [59]

Окрім цих нормативно-правових актів, що безпосередньо регулюють миротворчі операції в Україні, з жовтня 1992 року Парламент та Уряд України прийняли певні нормативно-правові акти та підписали низку міжнародних угод, що стосуються миротворчих операцій. Регулюють діяльність органів державної влади з підготовки та проведення тієї чи іншої миротворчої операції: Закон України «Про Збройні Сили України»; Закон «Про оборону України»; Рамковий документ «Партнерство заради миру» та ін..

Аналізуючи вищесказане, можна зробити висновок, що в офіційних міжнародних документах були розроблені терміни, що класифікують різні міжнародні миротворчі операції. Ця класифікація дозволяє виділити деталі миротворчих операцій і визначити необхідний формат місії. Однак цю класифікацію ніде не можна використовувати, оскільки немає терміну, офіційно

прийнятого всіма учасниками світової спільноти. Різні інтерпретації концептуальних прийомів все ще знаходяться під питанням. Тому уніфікація та кодифікація міжнародних норм у миротворчій діяльності ООН також стосується України.

Так само на національному рівні Україні необхідно розробити концепцію підтримання миру, головним чином для вирішення збройних чи незбройних конфліктів через призму єдиної державної політики, орієнтованої на захист національних інтересів та забезпечення національної та воєнної безпеки України.

### **3.2. Участь України в миротворчих операціях ООН**

Україна послідовно будувала свою зовнішню політику на безумовному дотриманні принципів міжнародного права, Статуту ООН та інших міжнародно-правових норм. Україна розглядає участь у міжнародних миротворчих операціях як важливий елемент своєї зовнішньої політики і, беручи до уваги зобов'язання України як члена Організації Об'єднаних Націй, підтримуватиме організацію в діях, вжитих відповідно до її статуту, на основі визнання її власної відповідальності за підтримання міжнародного миру і безпеки. [62]

Участь України у миротворчих операціях розпочалася у складі Миротворчих сил ООН (UNPROFOR) зі схвалення Верховної Ради України Постанови від 3 липня 1992 р. № 2538-XII «Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії».

Відтоді українська держава внесла значний внесок у розвиток миротворчої діяльності ООН. Протягом майже 30 років близько 45 000 українських військовослужбовців брали участь у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки, 55 з яких загинули.

Указом Президента України від 15.06.2009 р. затверджено Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України. Вона передбачає довгострокове стратегічне бачення подальшої миротворчості держав, визначає пріоритетні цілі участі держави у підтримці міжнародного миру, завдання та механізми реалізації національних інтересів у цьому процесі.

Серед позитивних положень Стратегії слід відзначити розширення кількості міжнародних організацій, з якими Україна готова співпрацювати для забезпечення миру і стабільності. Зокрема, в документі говориться, що «враховуючи важливість підтримки миру в створенні хороших зовнішніх умов для розвитку і безпеки держави, Україна повинна і надалі залишатися активним учасником. У той же час основну увагу слід приділяти розширенню участі України в міжнародних миротворчих операціях як однієї з найбільш ефективних форм міжнародних миротворчих операцій». [61]

Стратегія визначає наступні пріоритетні цілі участі України в міжнародних миротворчих операціях:

- підтримка і розширення активної присутності України в міжнародній діяльності, спрямованої на підтримання миру і безпеки;
- зміцнення міжнародного статусу України та підтвердження її прагнення до інтеграції в європейський та євроатлантичний безпековий простір;
- забезпечення реалізації національних інтересів. [61]

Військовослужбовці української армії, зокрема, брали участь у 34 миротворчих операціях:

- в операціях ООН на території колишньої Югославії (Хорватія, Косово, Македонія, Східна Славонія), Анголи, Гватемали, Таджикистану, Афганістану, Кувейту, Лівану, Судану, Кот-Д'Івуару, Сьєрра-Леоне, Ефіопії, Еритреї та Грузії;
- операції НАТО в Боснії і Герцеговині, Косово та Іраку;
- «Морський щит» та «Активні зусилля»;
- місія ОБСЄ в Косово і Грузії;
- операція "Аталанта" в Європейському Союзі;
- гуманітарна місія в Кувейті багатонаціональних сил Іраку;
- міжнародні сили сприяння безпеці Ісламської Республіки Афганістан. [63]

Серед миротворчих місій ООН, в яких беруть чи брали участь українські миротворці, маємо зосередити увагу на наступних:

*Сили ООН з охорони (COOHO-UNPROFOR), Югославія, 1992–1995 рр.*

Місія була створена 21 лютого 1992 року за рішенням Ради Безпеки ООН. Початковим завданням місії було контролювати припинення декомунізації між

воюючими сторонами в Хорватії. Після початку бойових дій у Боснії мандат місії був розширений, включивши охорону Міжнародного аеропорту Сараєво (з 1992 р.), а потім (з 1992 р.) гуманітарні операції в Боснії та Герцеговині. Війська UNPROFOR також дислокувалися в Македонії.

Всього в UNPROFOR служили військові частини та інші підрозділи приблизно з 40 країн. У 1995 році загальна кількість особового складу, включаючи цивільне населення, досягла 44 000. Втрата місії за весь час призвела до загибелі близько 200 осіб. [64]

З 1992 по 1995 рік підрозділи Збройних сил України брали участь у миротворчих операціях Сил безпеки ООН на території колишньої Югославії, а саме: 240-та дивізія Збройних сил України, 60-й окремий батальйон, 40-й окремий батальйон, група оперативного персоналу, підрозділ жандармерії, група військових спостерігачів та група військових спостерігачів, 15-й незалежний вертолітний загін.

До основних завдань українських миротворців входило:

- забезпечення безпеки гуманітарного конвою для місцевих жителів;
- сприяння припиненню бойових дій та нормалізація ситуації;
- патрулювання зони їх відповідальності.

За час існування місії близько 6400 військовослужбовців української армії приєдналися до UNPROFOR . [65]

Резолюція Ради Безпеки ООН, прийнята 31.03.1995р., реорганізувала UNPROFOR в 3 незалежні і взаємопов'язані миротворчі місії:

1. ОООНВД (Операція Організації Об'єднаних Націй з відновлення довіри в Хорватії);
2. СПРООН (Сили превентивного розгортання Організації Об'єднаних Націй) під командуванням об'єднаного штабу;
3. МСООН (Миротворчі сили Організації Об'єднаних Націй).

*Місія спостерігачів Організації Об'єднаних Націй у Таджикистані  
(МНООНТ).*

В результаті розпаду Радянського Союзу розпочалася громадянська війна в Таджикистані почалася після проголошення незалежності держави в 1992 році.

У країні виникли сутички між колишньою комуністичною елітою та демократичними та ісламськими силами держави, які переросли з політичних сутичок в етнічні клани. З розвитком конфлікту стало ясно, що без втручання світової спільноти збройне протистояння між прихильниками центрального уряду і Об'єднаним таджицьким опозиційним угрупованням триватиме довго. Генеральний секретар ООН направив в цю країну місію добрих справ 29 жовтня 1992 р. на запрошення виконуючого обов'язки Президента Республіки Таджикистан. За підсумками переговорів між сторонами конфлікту було підписано Угоду про встановлення тимчасового припинення вогню і створення Спільної комісії для контролю за його дотриманням. 16 грудня 1994 Рада Безпеки ООН заснувала місію ООН зі спостереження (МНООНТ) в Таджикистані резолюцією 968 (1994 р.), яка діяла з 1994 по 2000рр.

У місії брали участь 21 військовий український спостерігач, який виконував наступні завдання:

- стежити за виконанням угод про тимчасове припинення вогню та інших ворожих діях на таджицько-афганському кордоні і в країні;
- розслідувати повідомлення про порушення режиму припинення вогню та інформувати ООН;
- об'єднання бійців таджицької опозиції (ОТО), спостереження за їх роззброєнням і демобілізацією;
- допомога в реінтеграції або демобілізації комбатантів в структури національної безпеки.

Після підписання Спільної мирної угоди в 1997 році мандат МНООНТ був розширений, і була додана можливість контролювати дотримання мирної угоди. Місія припинила свою діяльність 15 травня 2000 року після успішно виконаних завдань.

#### *Місія спостерігачів Організації Об'єднаних Націй в Анголі*

Вона був заснована Радою Безпеки ООН відповідно до резолюції 1118 від 30.06.1997 р..

Громадянська війна в Анголі була одним з найбільш тривалих конфліктів в Африці, активний етап якого тривав з 1974 по 2002 рік. З 1988 року «блакитні

шоломи» були присутні в Анголі в якості спостерігача за конфліктом між UNITA (рухом за незалежність Анголи) та MPLA (комуністичним рухом).

Українські миротворці брали участь в операції на підставі Постанов Верховної Ради України № 4/96-ВР від 16.01.1996 р.. Всього було задіяно 200 осіб 900-ї Окремої понтонно-мостової роти, 8 штабних офіцерів, 5 військових спостерігачів та 3 військових поліцейських.

Основним завданням української делегації було відновлення інженерної інфраструктури на відповідальних ділянках (відновлення залізничних колій, мостобудування, перехід понтонних мостів).

Оскільки мирний процес в Анголі провалився, Генеральний секретар ООН повідомив Раді Безпеки ООН, що мандат MONUA не буде продовжений. Місія офіційно завершилася в лютому 1999 року. [12]

Після виведення місії ООН Генеральний секретар ООН закликав держави-члени надавати гуманітарну допомогу Анголі на принципах невторчання, недискримінації та рівності, а також профінансувати узгоджений гуманітарний заклик, спрямований на забезпечення безпеки і свободи пересування гуманітарного персоналу.

#### *Місія Організації Об'єднаних Націй у Сьєрра-Леоне (МООНСЛ)*

У 1999 році Рада Безпеки ООН створила місію ООН, якій було доручено співпрацювати з урядом та іншими зацікавленими сторонами у здійсненні Ломейської мирної угоди в Сьєрра-Леоне та підтримувати реалізацію програми роззброєння, демобілізації та реінтеграції. Місія МООНСЛ замінила попередню місію спостерігачів ООН у Сьєрра-Леоне.

Група ліберійських радикалів на початку 1990-х років, які пройшли підготовку в Лівії, сформувала об'єднаний революційний фронт, щоб захопити владу в Сьєрра-Леоне, і протягом наступного десятиліття фронт проводив військові операції проти постійно мінливого уряду країни. Громадянська війна в країні характеризувалася надзвичайною жорстокістю та масовими звірствами проти цивільного населення. 7 грудня 1999 р. між сторонами конфлікту було підписано Ломейську мирну угоду, і після її виконання була створена миротворча місія ООН.



Український миротворчий контингент брав участь у місії з 2000 р. по 2005 р. на підставі Указу Президента України № 1319/2000 від 08.12.2000 р. та Постанови Кабінету Міністрів України № 1924/2000 від 28 грудня 2000 р.

Основними завданнями 20-го Окремого вертолітного загону ЗСУ були:

- перевезення персоналу Місії та почесних осіб;
- вантажні перевезення;
- медичне забезпечення;
- евакуація поранених;
- спостережні польоти;
- підтримка з повітря;
- пересування військ.

4-й Окремий ремонтно-відновлювальний батальйон відповідав за:

- технічне обслуговування та ремонт матеріально-технічних ресурсів, що надаються Збройними силами України місії ООН у Сьєрра-Леоне;
- навчання екіпажу бронетранспортерів і водіїв вантажівок;
- супровід гуманітарних вантажів. [65]

#### *Місія ООН у Ліберії (МООНЛ)*

Місія була заснована Резолюцією Ради Безпеки ООН 1509 (2003 р.) від 19 вересня 2003 р. для:

1. підтримки виконання Угоди про припинення вогню та здійснення мирного процесу;
2. захист персоналу, об'єктів та цивільного населення ООН;
3. підтримка гуманітарної та правозахисної діяльності;
4. підтримка реформи сектору безпеки, включаючи підготовку національної поліції та створення нової реформованої армії.

На піку діяльності Місії, крім цивільних членів, було задіяно до 15 000 військовослужбовців ООН та 1115 поліцейських.

Правовими підставами початку діяльності українського миротворчого контингенту в Ліберії були Указ Президента України № 1279/2003 від 10.11.2003, Закон України від 09.12.2003 № 1355-XV та Меморандум про

взаєморозуміння між Україною та Секретаріатом ООН щодо внесення ресурсів для Місії ООН у Ліберії.

В період з 2004 р. по 2018 р. участь у місії взяли 301 військовослужбовці ЗСУ (управління та штаб загону, вертолітна ланка (Mi-8), вертолітна ланка (Mi24), інженерно-авіаційна служба, підрозділи забезпечення: вузол зв'язку, метеорологічна група, рота аеродромно-технічного забезпечення, взвод охорони, медичний пункт). [65]

До основних завдань Місії входило:

- моніторинг дотримання сторонами конфлікту Угоди про припинення вогню;
- моніторинг дотримання прав людини;
- сприяння процесу роззброєння, демобілізації, реінтеграції та репатріації всіх членів збройних груп;
- забезпечення безпеки ключових державних об'єктів;
- участь у реформуванні Збройних сил та поліції Ліберії;
- забезпечення безпеки персоналу ООН та інших міжнародних організацій, а також захисту цивільного населення.

МООНЛ успішно завершила свою місію о 30 березня 2018 року. За 14 років тривання Місії відбулося 23 ротації українського контингенту. За цей час екіпаж здійснив понад 55 000 бойових вильотів і провів у небі Африки близько 6 мільйонів годин. Всього в 56-й окремій вертолітній ескадрильї служило понад 5,5 тисяч українських військовослужбовців.

### *Операція ООН у Кот-д'Івуарі (ОООНКІ)*

Миротворча місія була створена 27 лютого 2004 року на підставі резолюції 1528 Ради Безпеки ООН на 12 місяців, починаючи з 4 квітня 2004. У той же день закінчився термін повноважень політичної місії ООН (МООНК) в Кот-д'Івуарі, розгорнутої 1 травня 2003 р. для спостереження за виконанням пунктів мирної угоди, підписаної в Парижі в січні цього ж року між повстанцями і Урядом Кот-д'Івуару. З тих пір мандат миротворчої місії кілька разів розширювався і доповнювався, щоб відповідати новим вимогам і відображати зміни, що відбуваються в країні. Чисельність військових і цивільних осіб місії на різних

етапах операції досягала 6-11 тис. чоловік. В ній брали участь військовослужбовці і поліція з 55 країн, з яких 150 миротворців були вбиті в результаті збройних зіткнень і нападів івуарійських бойовиків на місця перебування персоналу та патрульні конвої місії.

Таким чином 4 листопада 2010 р. Верховна Рада України ухвалила закон «Про схвалення рішення Президента України щодо участі миротворчого контингенту України в наданні оперативної підтримки Місії ООН в Кот-д'Івуарі». Український контингент місії складався із вертолітної групи численністю 25 осіб та двох транспортних вертольотів Мі-8 зі складу 56-го окремого вертолітного загону та 2 тис. військовослужбовців ЗС України.

Перед українським миротворчим контингентом постали наступні завдання:

- розвідка з повітря, спостереження та медична евакуація;
- супровід військових і вантажних конвоїв;
- здійснення підтримки сил ООН з повітря;
- забезпечення проведення місцевих виборів;
- патрулювання та транспортування оперативного персоналу;
- планування і координація авіа-пасажирських і вантажних перевезень;
- аналіз та обробка оперативної інформації. [65]

Місія ООН покинула країну в 2017 році у зв'язку з виконанням головного завдання, поставленого в основі місії - досягненням миру і національного примирення. Однак і Кот-д'Івуарі залишилось ще чимало кроків до відновлення, тому Українська миротворча місія залишалась в країні до повномасштабного вторгнення Росії.

#### *Місія ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго*

Катастрофа в Конго не могла залишитися без уваги ООН, оскільки триває понад 60 років. За цей період було втрачено понад 100 тис. цивільних осіб.

Всього ООН провела три миротворчі місії в ДРК:

1. ONUC - Opération des Nations Unies au Congo (1960-1964 pp.);
2. MONUC - United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (1999-2010 pp.);

3. MONUSCO - the United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (2010 р. - теперішній час).

Перша місія з 1960 по 1964 рік (ONUC) стала однією з найбільших свого часу. Вона складалася з приблизно 20 тис. військовослужбовців із 30 країн, при цьому 249 миротворців та цивільного персоналу були вбиті під час операції. Ціною великих зусиль Раді Безпеки ООН вдалося запобігти розпаду країни, але корінні причини конфлікту залишилися невирішеними.

Друга миротворча операція (MONUC) була розпочата в 1999 році у зв'язку з відновленням громадянської війни. У місії брали участь 704 військові спостерігачі, у тому числі близько 20 тис. цивільних. З 1999 по 2010 рік під час місії було вбито 161 особу, включно із 10 військовими спостерігачами.

Цей конфлікт так і не був вирішеним, тому у 2010 році було прийнято рішення розпочати третю миротворчу місію (MONUSCO), яка триває до сьогодні.

Підставою для участі українського миротворчого контингенту є «Указ Президента України від 20.06.2000 № 806/2000», «Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 406» та «Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Організацією Об'єднаних Націй щодо надання ресурсів до складу Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго».

Чисельність українського контингенту складала 250 осіб. Їхнім основним озброєнням були чотири бойові вертольоти Мі-24 та чотири транспортні вертольоти Мі-8МТ.

Завдання, які постали перед українським контингентом:

- ведення розвідки та спостереження з повітря;
- здійснювання заходи стримування і, при необхідності, надавання вогневої підтримки сухопутним військам ООН;
- забезпечте безперебійної дії військ Місії, в тому числі пошуково-рятувальних операцій. [65]

Наша держава до повномасштабного вторгнення надавала військовий і поліцейський персонал в рамках окремих угод миротворчим місіям ООН, а також місіям НАТО, ЄС та ОБСЄ. Українські миротворці були залучені до:

- поліцейської місії Європейського Союзу в Боснії і Герцеговині;
- анти-піратської операції Європейського Союзу «АТАЛАНТА»;
- антитерористичної операції НАТО «Активні зусилля»,
- місії ОБСЄ в Сербії,
- здійснення охорони транзиту вантажів для проведення операцій США і НАТО в Афганістані.

Таким чином, українські миротворчі операції в рамках багатонаціональних операцій не обмежуються тільки діяльністю в рамках Організації Об'єднаних націй; організація кожної операції відповідає нормам і принципам Статуту ООН.

Отже, ми можемо стверджувати, що Україна володіє достатнім досвідом у підтримці миру, визнана на міжнародній арені як миробудівна країна і внесла свій внесок у розробку зовнішньоекономічної політики. Однак аналіз багатьох миротворчих операцій, в тому числі в Україні, також дає підстави говорити про необхідність визначення пріоритетів міжнародних миротворчих операцій, а саме:

1. операції, що проводяться в ключових регіонах національних інтересів України;
2. співпраця з операціями, що проводяться у співробітництві із міжнародними партнерами України, що сприяє європейській та євроатлантичній інтеграції нашої держави;
3. інші види діяльності, в яких українські миротворці вносять свій внесок у зусилля міжнародного співтовариства з підтримання миру і стабільності. [62]

### **Висновки до Розділу 3**

В офіційних міжнародних документах були розроблені терміни, що класифікують різні міжнародні миротворчі операції. Ця класифікація дозволяє визначити необхідний формат місії та виділити основні деталі миротворчих операцій. Однак цю класифікацію не прийнято повсякчас використовувати, оскільки немає терміну, офіційно прийнятого всіма учасниками світової спільноти. Різні інтерпретації концептуальних прийомів часто є набором і змістом важливих концепцій та все ще знаходяться під питанням. Тому важливо,

щоб міжнародні норми в області миротворчості ООН були уніфіковані і кодифіковані.

Закон України та інші нормативно-правові акти визначають правову, організаційну та фінансову основу участі України в міжнародних миротворчих операціях, а також процесуальні та загальні засади відправлення військового та цивільного персоналу, організацію його навчання, підготовки та участі у заходах, спрямованих на підтримання або відновлення міжнародного миру та безпеки.

## ВИСНОВКИ

Опрацювавши всю вищенадану інформацію та проаналізувавши результати отриманих досліджень, можна стверджувати, що висновки доволі неоднозначні. В роботі зібрано та розглянуто комплекс суспільних відносин, що виникають в процесі здійснення миротворчості ООН. Магістерська робота з самого початку була спрямована на аналіз механізмів міжнародно-правового регулювання миротворчих операцій ООН. У дослідженні були узагальнені питання правових норм миротворчих операцій, ролі миротворчих операцій в підтримці міжнародного миру і безпеки та проблеми модернізації в миротворчих операціях ООН.

Проведене дослідження дає змогу зробити наступні **висновки**:

1. Проаналізувавши історичні та правові аспекти становлення міжнародної миротворчої системи, можна стверджувати, що початок миротворчої діяльності ООН було покладено в 1948 р. З того моменту налічується вже понад 71 операція з підтримання миру. Діяльність миротворчих сил ділять, в основному, на три етапи: початковий, період після «холодної війни», сучасний.

2. Дослідивши правові основи миротворчої діяльності ООН встановлено, що згідно зі Статутом ООН однією з ключових цілей Організації є підтримка міжнародного миру та безпеки. Миротворчі сили стали одним із інструментів у досягненні цієї мети. Відповідно до Статуту ООН основна відповідальність з підтримання міжнародного миру та безпеки покладається на Раду Безпеки ООН. Рада Безпеки, у свою чергу, може прийняти ряд заходів для досягнення зазначеної мети, включаючи створення миротворчої місії ООН.

3. Надавши визначення поняття, видів та принципів миротворчої діяльності ООН можна стверджувати, що вона включає в себе всі види і методи, що застосовуються ООН зі збереження миру, попередження його порушень, з підтримання миру, з відновлення порушеного миру, з примусу до миру і закріплення його миротворчими операціями.

4. Дослідивши системи організацій ООН, відповідальні за підтримання міжнародного миру і безпеки визначено, що до кола органів Організації Об'єднаних Націй відповідальних за підтримання міжнародного миру і безпеки

відносяться головні і допоміжні органи ООН, такі як Рада Безпеки, Генеральна Асамблея та Секретаріат на чолі з Генеральним секретарем.

5. Проаналізувавши участь поліцейських спостерігачів у миротворчих операціях ООН можна дійти висновку, що миротворча діяльність є одним з найбільш ефективних інструментів, які ООН може використовувати в цілях заохочення та підтримки міжнародного миру і безпеки. Проте, як показує практика, миротворці стикаються з цілою низкою серйозних проблем, що заважають їм якісно виконувати свої мандати. В останні десятиліття проведення Місій до миротворців ООН, які раніше були представлені переважно військовослужбовцями, приєдналися співробітники цивільної поліції, спостерігачі за проведенням виборів, спостерігачі за дотриманням прав людини та інші цивільні фахівці. Діапазон їх завдань досить широкий - від конвоювання доставки гуманітарної допомоги до надання ворогуючим сторонам допомоги в здійсненні складних мирних угод.

6. Визначивши організаційно-правові механізми проведення миротворчих операцій можна прослідкувати, що миротворча діяльність координується в рамках єдиної централізованої системи Організації Об'єднаних Націй. Миротворчі функції, закріплені за Радою Безпеки ООН та Генеральною Асамблеєю ООН. Генасамблея реалізує миротворчі функції через діяльність Генерального Секретаря ООН і роботу Спеціального комітету з операцій миротворчості.

7. Проаналізувавши участь України в миротворчих операціях ООН варто зазначити, що наша держава є активним учасником таких миротворчих операцій з моменту здобуття своєї незалежності. Важливим аспектом участі України в діях з миротворчості є її координовані дії з міжнародними організаціями, таких як ООН, ЄС, ОБСЄ стосовно дипломатичного врегулювання міжнародних конфліктів і приєднання до офіційних заяв відносно них.

Також варто зазначити, що будь-яка операція з підтримання миру є успішною лише в тому випадку, коли вона виступає одним із елементів миротворчого процесу, а не заміником цього процесу в цілому. Події в Україні (починаючи з 2014 р. і до тепер) ще раз доводять, що миротворча діяльність ООН



потребує негайного реформування, якщо організація має намір і надалі залишатися вагомим учасником міжнародних відносин XXI століття.

Аналізуючи наведені вище аргументи, можна зробити висновок, що ООН і досі не знайшла саме того миротворчого механізму, який би максимально ефективно допоміг даній організації посприяти розв'язанню миротворчих проблем у світі. Організація з року в рік повторює помилки власної політики миротворчості. ООН прораховується ще на початковому етапі конфлікту, коли ігнорує свідчення про можливість спалаху збройної боротьби, і замість використання засобів превентивної дипломатії ООН очікує на підписання мирних домовленостей вже аж після завершення активної фази боротьби, яка, як показує практика, може тривати роками.

Також доцільно надалі займатися вдосконаленням законодавства України з метою досягнення єдності поглядів на миротворчі операції з врегулювання міжнародних конфліктів. Існує необхідність розроблення Концепції миротворчої діяльності України, яка би окреслювала потужну державну позицію на роль, зміст, структуру і розвиток миротворчої діяльності, також на врегулювання збройних конфліктів через призму єдиної державної політики, яка має бути зосереджена на захисті національних інтересів і забезпеченні національної і військової безпеки України.

## Список використаної літератури

1. Панченко Л.Є. Новітні форми міжнародно-правового регулювання миротворчої діяльності: авторськ. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 - міжнародне право / Л.Є. Панченко. - Київ, 2016. - 23с.
2. Прудник Ю. В. Ключові проблеми і реформування миротворчої діяльності ООН / Ю. В. Прудник. // Часопис Академії адвокатури України. - 2013. - № 4.
3. Лисак В. Ф. Миротворчість в сучасних міжнародних відносинах / В. Ф. Лисак // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. - 2015. - № 2. - С. 24-33.
4. Міжнародне публічне право : підруч. для студ. вищ. навч. закл. : у 3 т. Т. 2. / за заг. ред. В. Ф. Антипенка ; Нац. авіац. ун-т. - К. : НАУ, 2012. - 346 с.
5. Манжола В. ООН в постбіполярному світі / В. Манжола // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр.. - К. : Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2015. - Вип. 58, ч.2. - С. 67 - 70.
6. Жуковська Я. Історія виникнення та становлення миротворчої діяльності ООН // Часопис Київського університету права, 2020. - URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/605/577>
7. Hatto R. From peacekeeping to peacebuilding: the evolution of the role of the United Nations in peace operations. International Review of the Red Cross. 2013. Vol. 95. P. 501-505.
8. Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики // Матеріали III Регіональної науково-теоретичної конференції (Львів, 24 березня 2016 р.). - Львів: НУ ЛП, 2016. - с.
9. Статут Організації Об'єднаних Націй (Сан-Франциско, 26 червня 1945 р.) // Офіційний сайт ООН. - URL: [https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter\\_Ukrainian.pdf](https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf)
10. Скрипник О. Миротворча діяльність ООН: витоки концепції наглядових операцій. - URL: <https://doi.org/10.17721/2524-048X.2020.16.11>

11. Моренчук А. Робочі механізми ООН у сфері миротворчості / А. Моренчук, В. Гилитуха // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. - 2014. - № 14. - С. 69-74.
12. Peacekeeping Operations Fact Sheet. - URL: [https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/pk\\_factsheet\\_09\\_2019\\_english\\_1.pdf](https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/pk_factsheet_09_2019_english_1.pdf)
13. Історія участі збройних сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки // Міністерство оборони України. - URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/istoriya-mirotvorchoi-diyalnostizbrojni-sil-ukraini.html>
14. Зоценко Д. ЗМІ: ООН за ефективністю перетворюється на Лігу Націй [Електронний ресурс] / Д. Зоценко // ББС Україна. - 2016. - URL: [http://www.bbc.com/ukrainian/press\\_review/2016/03/160311\\_foreign\\_press\\_vs](http://www.bbc.com/ukrainian/press_review/2016/03/160311_foreign_press_vs).
15. Бураков Ю. В. З історії першого застосування миротворчих сил ООН у залагодженні конфлікту в Тропічній Африці / Ю. В. Бураков // Військово-науковий вісник. - 2012. - Вип. 18. - С. 3-14.
16. Мішин О. В. Геополітичний вимір системи регіональної безпеки в Африці. Електронний ресурс / О. В. Мішин. - URL: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Gileya/2011\\_51/Gileya51/p22\\_doc.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_51/Gileya51/p22_doc.pdf).
17. Sabrina P.. The Three Yugoslavias: State-Building and Legitimation, 1918-2005. - 2006. - Bloomington: Indiana University Press
18. United Nations Interim Force In Lebanon. - URL: <https://unifil.unmissions.org/unifil-background>
19. Лисак В. Ф. Миротворчість в сучасних міжнародних відносинах / В. Ф. Лисак // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. - 2015. - № 2. - С. 24-33. - URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp\\_2015\\_2\\_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2015_2_6).
20. Гушин О. О. Застосування процедурних норм у міжнародних миротворчих операціях (актуальні питання на рівні національного законодавства) / О. О. Гушин // Правові новели. - 2014. - № 2.

21. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т. За ред. В.В. Мицика. Т.1.: Основи теорії. Харків: Право. 2019. 416 с
22. Гогош О. Проблематика сучасної миротворчості [Електронний ресурс] / О. Гогош. - URL: <http://natoua.org/index.php>
23. Karlsrud J., Oksamytna K. Norms and Practices in UN Peacekeeping: Evolution and Contestation // International Peacekeeping, 2019, VOL. 26, NO. 3, 253-254 - URL: <https://doi.org/10.1080/13533312.2019.1600637>
24. Грачова В.В. Роль Ради Безпеки ООН та Генеральної Асамблеї ООН у забезпеченні міжнародно-правового регулювання боротьби з тероризмом // Часопис Київського університету права - 2013 - №4. - С. 359-363
25. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право [Текст] : навч. посіб. / А. І. Дмитрієв, В. І. Муравйов ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський. - К. : Юрінком Інтер, 2001. - 638 с.
26. Provisional Rules of Procedure (S/96/Rev.7) // United Nations Security Council // Practices, Procedures and Working Methods [Електронний ресурс]. - URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/provisional-rules-procedure>
27. Закірова С. Правове регулювання миротворчих операцій ООН: terra incognita? [Електронний ресурс] / С. Закірова // Громадська думка про правотворення. - 2018. - № 11 (155). - С. 12-20. - URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2018/11.pdf>.
28. Simma B. NATO, the UN and the Use of Force: Legal Aspects // European Journal of International Law. Jan 1, 1999. - URL: <https://scinapse.io/papers/2163307947>
29. Report of the Special Committee on Peacekeeping Operations // General Assembly Official Records Sixty-fourth Session Supplement No. 19. - URL: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/POC%20A%2064%2019.pdf>
30. Ляшенко Є. О. Аналіз причин та наслідків проведення миротворчих операцій нашого часу / Є. О. Ляшенко // Наукові праці МАУП. Політичні науки. - 2015. - Вип. 44. - С. 44-47.

31. Резолюція Ради Безпеки ООН // S / RES / 1353 (2001) від 13.06.2001 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ООН. - URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/>
32. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН // А / 45/175 від 11.12.1990; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А / 46/185 від 23.05.1991 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ООН; -URL: <http://www.un.org/ru/documents/>
33. Башкатов Є.Г., Панченко В.Ю., Радченко І.О. Особливості тактики дій поліцейських миротворчих підрозділів під час виконання міжнародних миротворчих завдань / Є.Г. Башкатов, В.Ю. Панченко, І.О. Радченко // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил, 2014, випуск 4(41) - С. 143-149
34. Біліченко В. В. Тактика дій поліцейських під час миротворчих заходів та здійснення миротворчих операцій під егідою ООН // Південноукраїнський правничий часопис, 2019 - №3 - С.41-45
35. Угода між сторонами Північноатлантичного договору стосовно статусу їхніх збройних сил. - URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_041#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_041#Text)
36. Nordli E. Methods and Techniques for Serving on a Peacekeeping Mission as a UN Military Observer // Peace Operations Training Institute. - URL: [https://cdn.peaceopstraining.org/course\\_promos/military\\_observers/unmo\\_english](https://cdn.peaceopstraining.org/course_promos/military_observers/unmo_english)
37. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А / 45/175 від 11.12.1990; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А / 46/185 від 23.05.1991 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ООН. - URL: <http://www.un.org/ru/documents/>
38. Roxane D. V. Sismanidis. Police Functions In Peace Operations. Report from a workshop organized by the United States Institute of Peace // United States Institute Of Peace. - URL: [https://www.files.ethz.ch/isn/30130/1997\\_april\\_pwks14.pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/30130/1997_april_pwks14.pdf)
39. Конвенція про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй, 13.02.1946 / Документ ООН // Офіційний портал Верховної Ради України. - URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_150#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_150#Text)

40. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу / Документ ООН // Офіційний портал Верховної Ради України. - URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_025#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_025#Text)
41. Kofi A. Interventions: A Life in War and Peace.- 2012- New York: Penguin Press
42. Бані-Насер Фаді. Миротворчі операції ООН: теорія і практика / Фаді Бані-Насер // Проблеми міжнародних відносин. - 2015. - Вип. 10-11. - С. 24-36. - URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pmv\\_2015\\_10-11\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pmv_2015_10-11_4)
43. Бруз В.С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів. - К. : Либідь, 1995. - 112 с.
44. Перова Л. В. Міжнародно-правові аспекти превентивної дипломатії Організації Об'єднаних Націй // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2019 - № 39. - URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc39/39.pdf>
45. Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. International Development Research Centre. Ottawa, December - 2001. - 91 p. - URL: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>
46. Millennium Summit, 6-8 September 2000, New York . - URL: <https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2000>
47. Доповідь Групи з операцій на користь миру (Доповідь Брахімі). Док. ООН: - URL: <https://undocs.org/en/A/55/305-S/2000/809>
48. Резолюція 60/180, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, "Комісія з миробудівництва" // Офіційний портал Верховної Ради України. - URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_f66#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f66#Text)
49. Peace operations 2010: reform strategy (excerpts from the report of the Secretary-General) // UN Reports. - URL: <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/po2010.pdf>
50. Global field support strategy. Report of the Secretary-General // UN Reports. -URL: <https://undocs.org/en/A/64/633>

51. Uniting our Strengths for Peace - Politics, Partnership and People. Report of the High-Level Independent Panel on United Nations Peace Operations // Clingendael CRU and Knowledge Platform Security & Rule of Law. - URL: <https://www.kpsrl.org/publication/uniting-our-strengths-for-peace-politicspartnership-and-people-report-of-the-high-level-independent-panel-on-unitednations-peace-operations>
52. Sarkin J. The Role of the United Nations, the African Union and Africa's Sub-Regional Organizations in Dealing with Africa's Human Rights Problems: Connecting Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect // Journal of African Law, 53, 1 (2009), 1-33. - URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/R21990.pdf>
53. Paolo Palchetti. International Responsibility for Conduct of UN Peacekeeping Forces: the question of attribution. -URL: [https://www.scielo.br/scielo.php?script=sci\\_arttext&pid=S217770552015000100019](https://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S217770552015000100019)
54. MacFarlane N.S., Weiss T. The United Nations, Regional Organizations and Regional Security // Third World Quarterly, 1994. - Vol. 15. - № 2. - P. 277-295. - URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09636419209347498>
55. Mandates and the legal basis for peacekeeping. - URL: <https://peacekeeping.un.org/en/mandates-and-legal-basis-peacekeeping>
56. Mason C. Status of Forces Agreement (SOFA): What Is It, and How Has It Been Utilized? // Congressional Research Service. - URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/126384/187406.pdf>
57. Савчук К.О., Проценко І.М. Міжнародні договори SOFA/SOMA: особливості укладення та змісту // Часопис Київського університету права - 2018 - №3 - С. 306-310
58. Про фінансове забезпечення діяльності батальйону Збройних Сил України, направлено до складу Миротворчих Сил ООН : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 1992 р. - URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/461-92-%D0%BF>

59. Закон України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1999. - № 22-23. - С. 202. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-14#Text>
60. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
61. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 р. «Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України» : Указ Президента України від 24 квітня 2009 р. - URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435%2F2009>
62. Стукаліна Н. Т. Становлення та розвиток правових основ миротворчої діяльності України / Н. Т. Стукаліна // Військово-науковий вісник. - 2012. - Вип. 18. - С. 85-96.
63. Ямчук А.М. Миротворчий процес в Україні: роль та можливості ООН / А.М. Ямчук // Науковий вісник Інституту політичних і геополітичних досліджень Електронний ресурс / гол. ред. С.І. Бостан. - Чернівці: Інститут політичних і геополітичних досліджень, 2015. - URL : <http://ipgd.com.ua/index.php/science/vipuski/vipusk-1-2015>
64. United Nations Protection Force. Profile // Department of Public Information, United Nations. - URL: [https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unprof\\_p.htm](https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unprof_p.htm)
65. Історія участі збройних сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки // Офіційний сайт Міністерства оборони України. - URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/istoriya-mirotvorchoi-diyalnosti-zbrojnii-sil-ukraini.html>